

RAPORT PRELIMINAR ASUPRA CERCETĂRILOR PALEOLITICE DIN ANUL 1956

ÎN PLANUL de lucru pe 1956 al Sectorului paleolitic al Institutului de arheologie au fost înscrise:

I. Cercetări asupra paleoliticului din Dobrogea; II. Continuarea săpăturilor din peșterile de la Nandru; III. Cercetări și săpături asupra paleoliticului de terasă de pe valea Bistriței, în cadrul Grupului de cercetări complexe Bicaz.

În prezentul raport vom înfățișa pe scurt, în ordinea cronologică a executării planului, atât obiectivele cât și realizările.

I. DOBROGEA

Această provincie fiind mai puțin cercetată din punct de vedere paleolitic, sectorul nostru a înscris în planul său de lucru o scurtă campanie de orientare în această problemă ¹.

Obiective:

a) verificarea celor două puncte în care s-au semnalat descoperiri paleolitice: Capul Midia și Topalu;

b) cercetarea unora din masivele calcaroase pentru inventarierea peșterilor și alegerea acelor care, întrunind condiții de locuire, urmează a fi atacate în viitor (realizare parțială);

c) stabilirea zăcămintelor naturale de silex, care ar fi putut servi eventual ca centre de aprovizionare cu materie primă (realizare parțială);

d) verificarea punctelor cu descoperiri de faună cuaternară (realizare parțială);

e) un sondaj restrâns ca suprafață în peștera de la Gura Dobrogii bogată în resturi arheologice postpaleolitice, spre a verifica dacă acest adăpost a fost locuit și de omul paleolitic.

Realizări:

a. 1 *Capul Midia*. Aici descoperă I. Băncilă pe litoral, la baza loessului, un pretins silex paleolitic, pe care, din punct de vedere tipologic, l-a plasat în musterianul superior ². Fără vreo altă cercetare, această descoperire a figurat într-o serie de publicații de mai târziu ³.

¹ Cercetările din Dobrogea s-au făcut în colaborare cu Secția de antropologie, colectivul speologic București și Comitetul geologic. Cheltuielile materiale au fost suportate de Sfatul Popular al regiunii Constanța în folosul Muzeului regional.

² I. Băncilă, *Asupra unui silex paleolitic din Dobrogea*, în *Buletinul societății studenților în științele*

naturale din București, V—VII, 1934—1936, p. 137—140.

³ N. N. Moroșan, *Dovezile existenței oamenilor fosili în Dobrogea*, în *Vasile Adamachi*, vol. XXIII. Iași, 1937; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Le paléolithique en Roumanie*, în *Dacia*, V—VI, p. 59; Radu Vulpe, *La Dobroudja dans l'antiquité*, p. 43.

Cum stau lucrurile la Capul Midia? Deasupra depozitelor de calcar sarmatic, slab ondulat într-un larg anticlinal de origine epirogenetică, se suprapune un orizont de argile și marne roșiatice calcaroase, în care se găsesc frecvent bolovani de silex. Peste acest strat urmează depunerile de loess, înalte de circa 10 m. Calcarul sarmatic fiind puțin peste nivelul mării, abraziunea este mai înceată aici, fapt care explică și apariția Capului Midia¹. Pe vreme de furtună, valurile în înaintarea și retragerea lor pe plajă izbesc bolovanii de cremene între ei, precum și de bancul de calcar, dînd naștere multor așchii și spărturi, pe care le aflăm cu ușurință pe plajă.

Cercetarea atentă a întregului mal de loess de aici nu a dus la descoperirea nici a celei mai vagi urme de locuire paleolitică. Deși descoperitorului i «se pare cu totul exclusă posibilitatea ca acest silex să fi luat naștere printr-un joc de forțe naturale», în favoarea acestei teze pledînd «lipsa locală a materialului silicios» și «forma generală» perfectă a piesei, ca încheiere, de vreme ce noi am descoperit aici materia primă pe loc, iar acțiunea mecanică a valurilor este cunoscută ca generatoare de așchii și spărturi, propunem ștergerea de pe harta descoperirilor paleolitice a punctului Capul Midia.

a. 2 *Topalu*. Din carierele de calcar jurasic în exploatare, situate pe malul Dunării la circa 5 km nord de Topalu, semnala N. N. Moroșan, în 1928, o peșteră din care «vreme de un an s-a extras pămînt cu oase și silexuri, fără să se poată explica proveniența acestora». După oasele fosile, este vorba de prezența unor specii cuaternare ca: mamutul, calul sălbatic, cerbul cu coarnele mari, cerbul comun și bourul sau zimbrul. În ceea ce privește uneltele din piatră și os, este vorba numai de cîteva așchii cu totul atipice pe care le atribuia aurignacianului².

La Topalu, exploatarea calcarului continuă, distrugîndu-se o dată cu înaintarea carierei și cetatea romană de deasupra și unele peșteri ca cele de la Scrofeni și de la «Cariera mică», în care au apărut «oase mari și măsele de animale vechi». Prin anii 1927—1928, s-a distrus o peșteră lungă de peste 8 m, largă de circa 3 m, în care se putea merge în picioare. Evident este vorba de peștera amintită de N. N. Moroșanu³.

Avînd în vedere situația geografică prielnică locuirii umane și existența materiei prime, din belșug și de bună calitate, ce apare în calcarul de la Topalu, credem că peșterile de aici au fost locuite.

b. Cele cîteva petece calcaroase dobrogene aparținînd mezozoicului nu sînt lipsite de peșteri care au oferit omului paleolitic adăpost. Unele din ele au fost distruse de exploatarea de calcar (Topalu), altele (Casian, Capidava și Slava Rusă) s-au astupat. S-au cercetat cele de la Casian, Cheia, Gura Dobrogii, Mireasa și Peștera, urmînd ca în viitor să fie cercetate cele de la Cochirleni, Dobromiru, Gîrlița, Enisala, Filimon Sîrbu, Mangalia și poate și altele.

După observațiile făcute, convingerea noastră fermă e că peșterile dobrogene ascund nebănuite mistere arheologice, începînd din paleolitic pînă spre vremurile noastre, de aceea cercetarea lor trebuie să continue cu toată stăruința.

c. Silexul organogen este prezent aproape pretutindeni în depozitele de calcar, precum și în aluviunile și terasele apelor ce le străbat. S-a identificat prezența silexului la Baș-Punar, Băltăgești, Capidava, Cîrjelari, Cernavoda, Cișla, Dunărea, Grădina, Horia, Greci, Mihail Kogălniceanu, Mihai Viteazu și altele.

¹ C. Brătescu, *Pămîntul Dobrogei*, în *Dobrogea. Cincizeci de ani de viață romînească*, Buc., 1928, p. 3—65.

² N. N. Moroșan, *O stațiune paleolitică în Do-*

brogea: Topalu, în *Academia Romînă, Memoriile secțiunii științifice*, seria III, t. 5, mem. 3, Buc., 1928.

³ După informațiile culese la fața locului.

În două locuri, la Peștera și pe valea Carasu, lângă Medgidia, s-au descoperit și urmele unor ateliere de cioplire paleolitice¹.

d) În 1853, Boucher de Perthes, călătorind în lungul Dunării în trecerea lui prin deltă, se întreba: «aluvionile fluviului, ca și acelea ale fluviului Arno, n-ar fi cuprinzând oseminte fosile de hipopotami și alte rase antediluviene?...». «Castorii, care au trăit lângă toate râurile și fluviile noastre mari și care trăiesc încă lângă apele Rhonului, vor fi existând în apele Dunării?» Răspunsul la această întrebare avea să se dea mult mai târziu².

În 1910, Grigore Antipa amintește în deltă mamutul și rinocerul siberian³, iar cercetările noastre mai înscriu pe harta Dobrogei prezența mamutului la Nazarecea⁴ și la Suhat între Babadag și Enisala⁵, calul fosil la Seimenii Mari⁶ și, printre animalele de curând dispărute, prezența bovrului la Cernavoda⁷, a elanului la Dinogetia⁸ și a castorului la Cernavoda⁹ și Păcuiul lui Soare¹⁰.

e) Gura Dobrogei. Peștera de la Gura Dobrogei a fost descoperită de Vasile Pârvan încă din 1912¹¹ și bănuită a fi peștera Keiris, în care s-a refugiat populația getică în vremea regelui Dapyx în fața generalului roman Crassus¹². Cercetată mai apoi de Radu Vulpe ea a fost repusă în atenția arheologilor prin cercetările speologilor Margareta Dumitrescu și Traian Orghidan care, pătrunzând într-o galerie greu accesibilă, au descoperit bogate dovezi de locuire postpaleolitică¹³.

Peștera e situată în pîntenul de calcar jurasic, pe dreapta vîlcele ce curge dinspre Tîrgușor și se varsă în Casimcea.

Un sondaj în galeria A a dat la iveală un strat de cultură postpaleolitică, subțire, cuprinzînd fragmente ceramice reprezentînd un facies dobrogean timpuriu al culturii Gumelnița, un facies hallstattian și urme slabe din Latène-ul dacic, epoca romană și feudal tîrzie. Stratul subiacent de 20—50 cm a oferit resturi de urs actual. Pînă la 2 m adîncime, unde încă nu s-a atins patul peșterii, urmează un strat steril din ambele puncte de vedere (fig. 1).

Două sondaje în galeria B au mers pînă la 3 m adîncime, descoperindu-se dovezi de locuire și refugii neolitice hallstattiene, Latène dacice și romane (fig. 2).

În ordine cronologică, avem întîi trei nivele neolitice, în care cultura Hamangia (faza Ceamurlia de Jos), predominantă în primul, apare în al doilea în asociere cu un Boian tîrziu și, în al treilea, și cu o Gumelnița de început.

Hallstattul este slab reprezentat. Remarcabile sînt cele trei nivele următoare de vetre dacice, în care, alături de ceramica locală, apare și ceramică elenistică (de import). Nu este lipsită de interes și prezența a trei fragmente de ceramică pictată arhaică din secolul VI î.e.n. Între obiectele caracteristice de metal, menționăm

¹ Atelierul de la Peștera, descoperit de N. N. Zaharia, și cel de la Medgidia, lângă valea Remus Opreanu, descoperit de N. Harțuchi și Sebastian Morintz, membri în colectivul Șantierului Cernavoda.

² Boucher de Perthes, În *Dobrogea* în 1853, *Analele Dobrogei*, IV, 1933, p. 187—188.

³ Grigore Antipa, *Regiunea inundabilă a Dunării*, 1910. La Grindul Caraorman, între materialele scoase de la dragaj, la 3—7 m adîncime au apărut: «măsele și dinți apărători de mamut (*Elephas primigenius*) și o masele de *Rhinoceros antiquitatis*, precum și alte oase de mamifere». Resturile fosile fiind prezentate în tabela XVI, recunoaștem cu ușurință și calul fosil. După consideratele lui Gr. Antipa, aceste fosile «au cu totul aparența de a proveni de la animale moarte în aceste locuri și nu a fi aduse de ape».

⁴ Molari în colecția Muzeului regiunii Constanța.

⁵ Fragmente de apărători la Muzeul din Tulcea.

⁶ Pe terasele din preajma izlazului lui Gherlan, împreună cu lame paleolitice.

⁷ Cercetările Șantierului Cernavoda.

⁸ În straturile de cultură ale veacului XIX (cercetările Șantierului Dinogetia).

⁹ În neoliticul de tip Hamangia, semnalat de N. Haas.

¹⁰ În straturile aparținînd veacurilor X—XI, semnalat de P. Diaconu.

¹¹ V. Pârvan, *Descoperiri nouă în Scythia Minor*, pl. XII și XIII.

¹² V. Pârvan, *Getica*, p. 89; Radu Vulpe, *op. cit.*, p. 103.

¹³ M. Dumitrescu și T. Orghidan, *Peștera de la Gura Dobrogei*, Comunicare la Comitetul geologic, 1956.

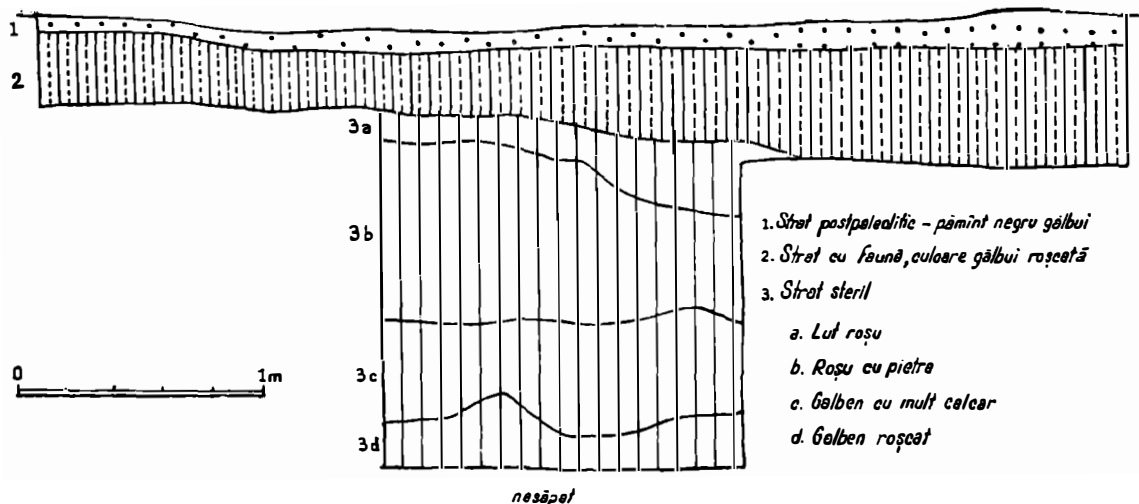

Fig. 1. — Peștera Gura Dobrogii. Galeria A. Profilul peretelui de V al șanțului I.

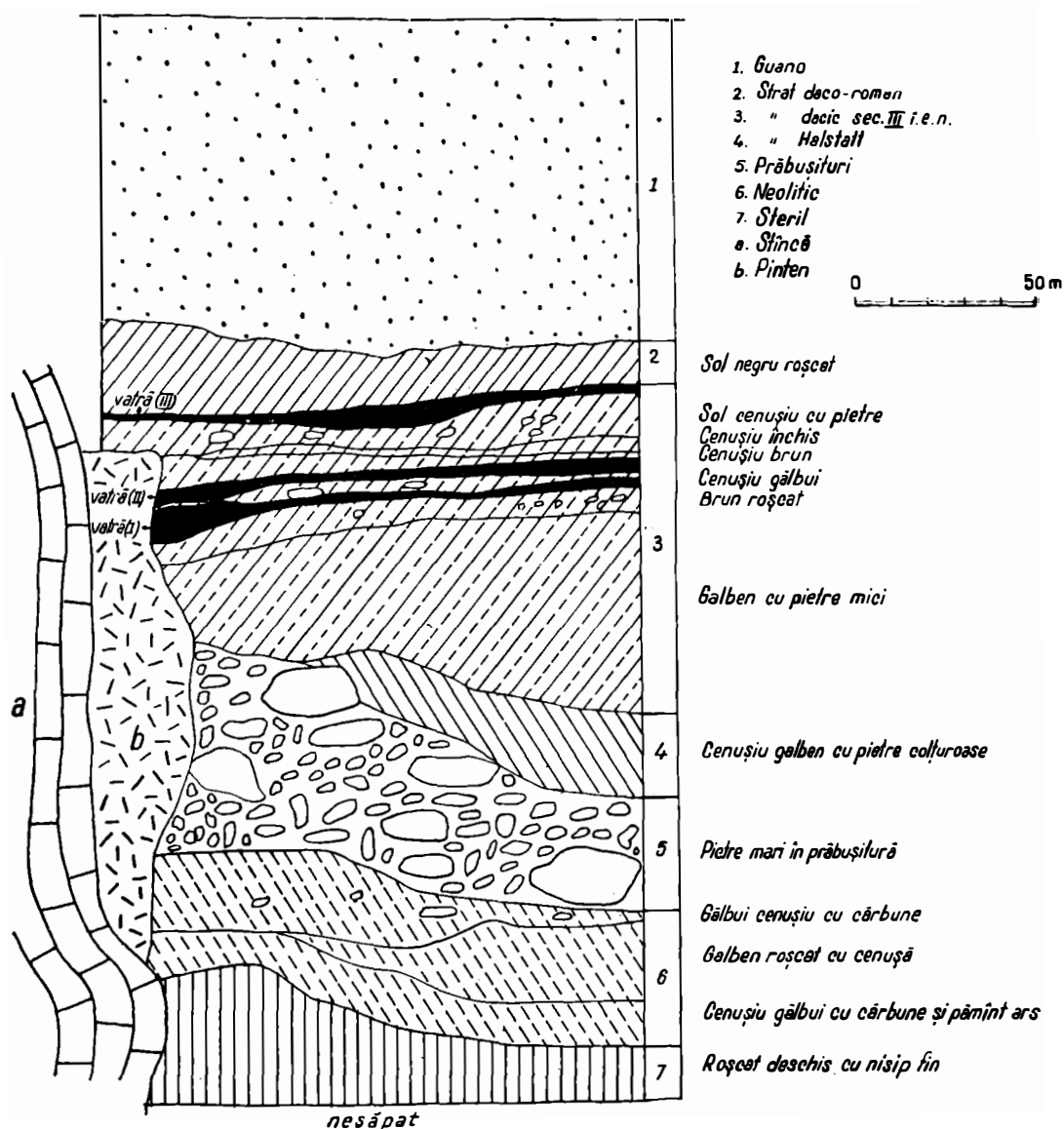
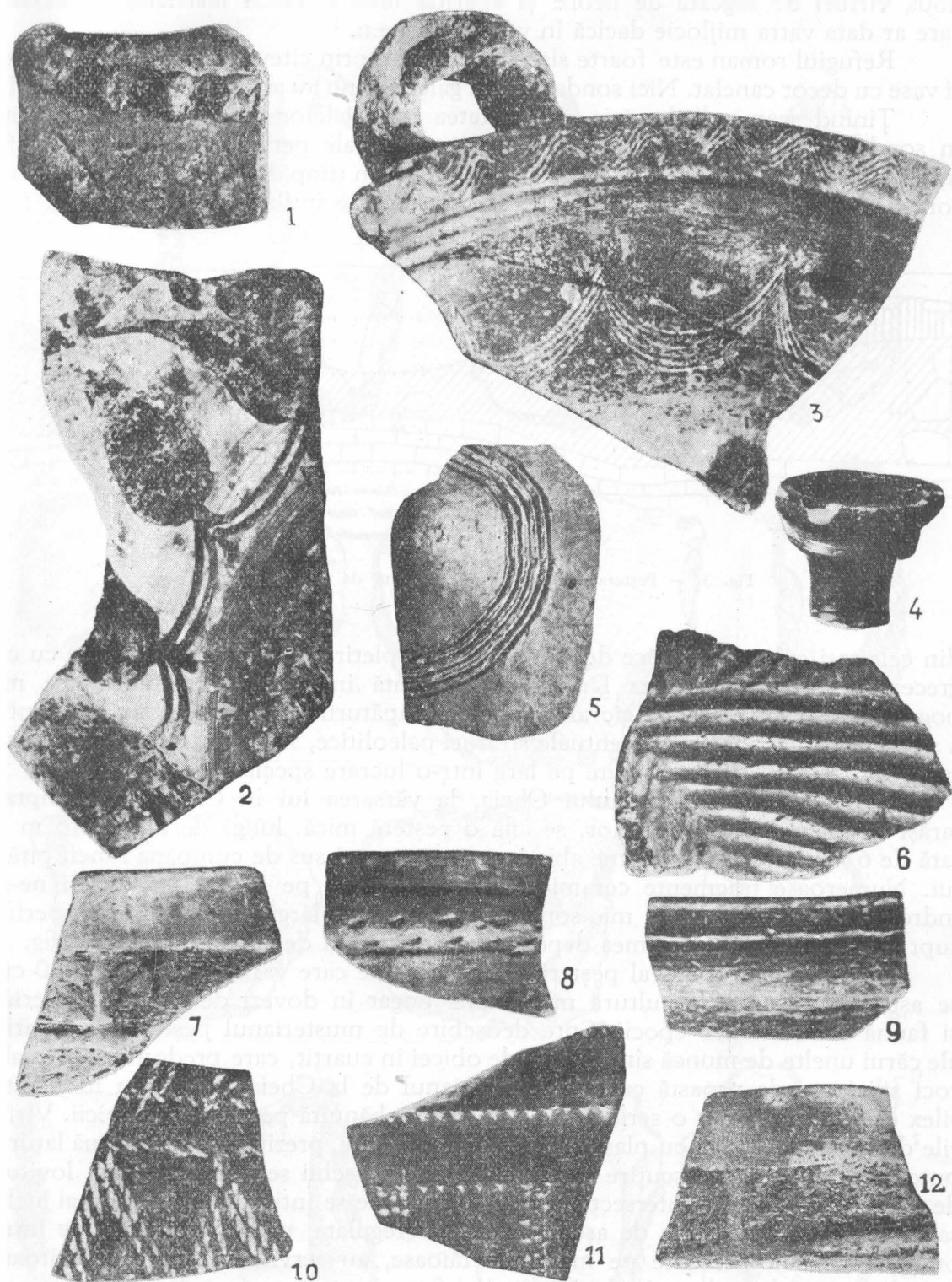

Fig. 2. — Peștera Gura Dobrogii. Galeria B. Porțiunea din profilul peretelui de S al șanțului I.

Pl. I. — Peștera Gura Dobrogei. Fragmente ceramice: 1, din epoca dacică; 2, arhaic grecesc; 3—4, elenistice; 5—6, hallstattiene; 7 și 12, cultura Boian târzie; 8—9, cultura Gumelnița A; 10—11, cultura Hamangia, faza Ceamurlia de jos.

două vîrfuri de săgeată de bronz și apariția unei monede histriene autonome, care ar data vatra mijlocie dacică în veacul III î.e.n.¹

Refugiul roman este foarte slab documentat prin cîteva fragmente de amforă și vase cu decor canelat. Nici sondajele din galeria B nu au atins patul peșterii (pl. I).

Ținînd seama de bogăția și varietatea materialelor arheologice descoperite în sondajele noastre de la Gura Dobrogii, materiale perfect rînduite stratigrafic în vetrele de locuire nederanjate, ce s-au succedat în timp din neolitic pînă în epoca romană și chiar și mai tîrziu, ținînd apoi seama de întîlnirea sigură a unor faze

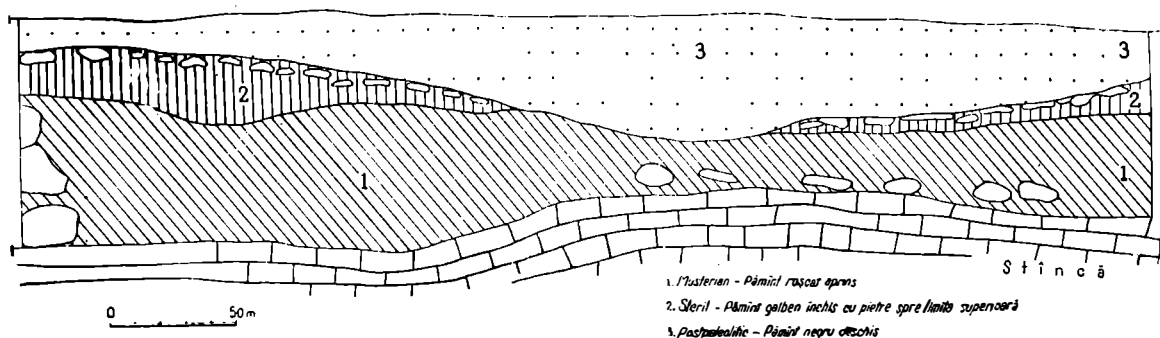

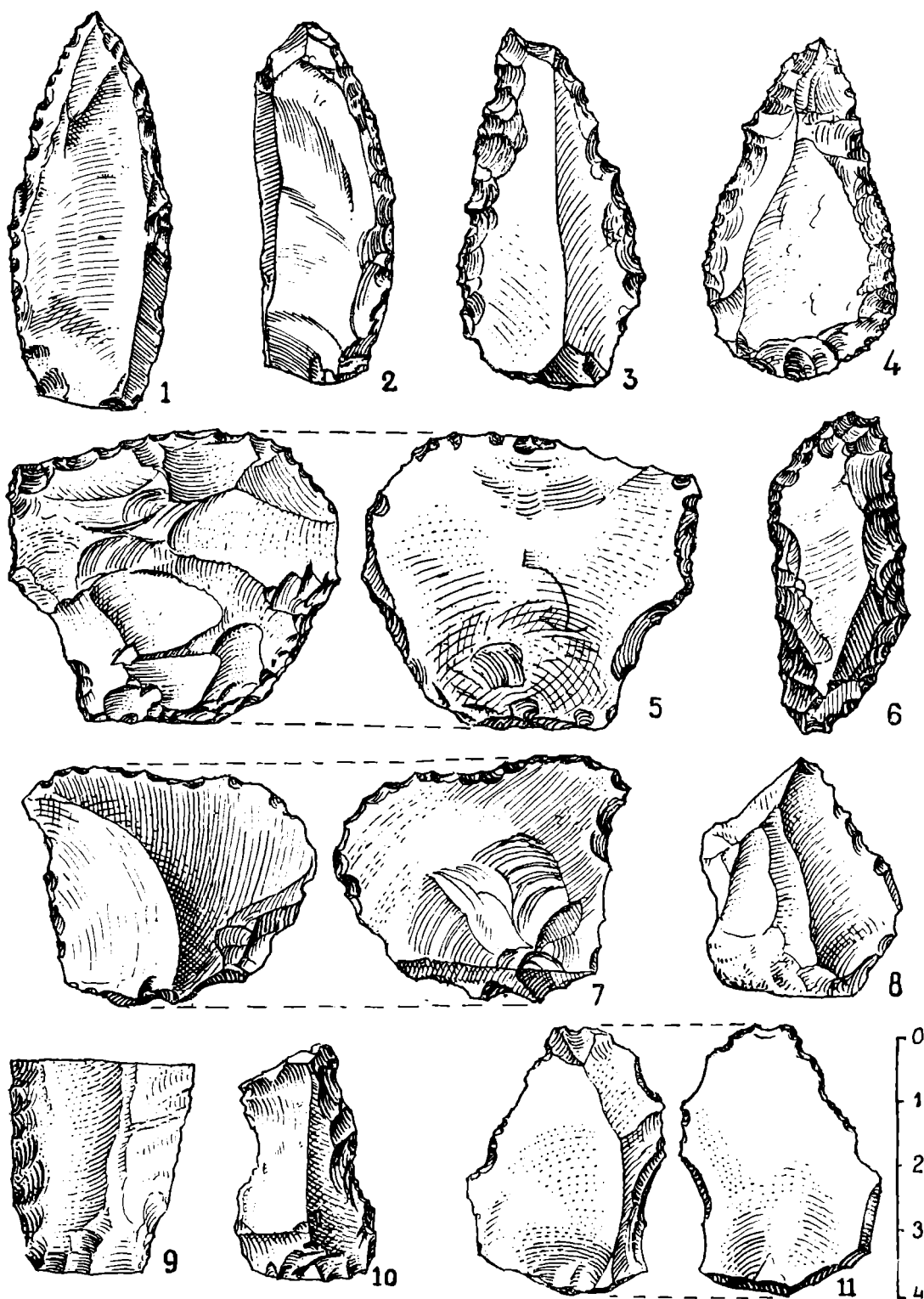
Fig. 3. — Peștera Cheia. Profilul peretelui de E al șanțului I.

din cele trei culturi neolitice dobrogene și a împletirii culturii dacice locale cu cea grecească și romană, Gura Dobrogii reprezintă imaginea stratigrafică cea mai bogată a trecutului arheologic al Dobrogii. Săpăturile trebuie să continue pentru a se atinge stîncă vie, spre eventuale straturi paleolitice, iar rezultatele, prin importanța lor, merită a fi prezentate pe larg într-o lucrare specială.

Cheia. Pe dreapta pîrăului Cheia, la vărsarea lui în Casimcea, sculptată iarăși în calcar jurasic superior, se află o peșteră mică, lungă de numai 15 m și lată de 6 m, așezată ca înălțime abia la un metru mai sus de cumpăna luncii pîrăului. Numeroase fragmente ceramice aflate în fața și pe suprafața peșterii ne-au îndreptățit să executăm un mic sondaj care, cu unele lărgiri pe lături, a acoperit o suprafață de 12 m². Grosimea depozitelor peșterii nu depășește un metru (fig. 3).

Direct pe patul viu al peșterii, pe o grosime care variază între 20 și 60 cm, se așterne un strat de cultură mustertiană bogat în dovezi de cultură materială și faună caracteristice epocii. Spre deosebire de mustertianul peșterilor carpatice ale cărui unelte de muncă sînt lucrate de obicei în cuarțit, care predomină, și în alte roci silicioase de proastă calitate, mustertianul de la Cheia, cioplit în minunatul silex dobrogian, a dat o serie de unelte de o nebanuită perfecție a tehnicii. Vîrfurile de mînă, de obicei cu planurile de lovire fațetate, prezintă pe amîndouă laturile puternice retușe de reascuțire și uzură. Pe cîteva așchii se observă și aici lovitură de desprindere dată la intersecția a două planuri ce se întîlnesc în unghi mai închis sau mai deschis. O serie de așchii atipice, neregulate, prin știrbiturile de întrebuintare ce sînt prezente pe marginile tăioase, au servit evident ca răzuitoare. Atît din punct de vedere tipologic, cît și al faunei cu care a fost descoperit în asocierie, ne aflăm în fața unui mustertian superior, documentat pentru prima dată în această parte a țării (pl. II).

¹ Identificată de C. Preda.

Pl. II. — Peștera Cheia. Unelte de muncă musteriene; 1-4, 8, 11, vîrfuri de mină; 5-7, 10, răzătoare; 9, fragment de lamă.

În asociația faunistică a acestui strat sînt prezente următoarele elemente: *Ursus spelaeus* Blb., *Canis lupus* L. *fossilis*, *Vulpes vulpes*, *Hyaena spelaea* Goldf., *Felis spelaeus* Goldf., *Rangifer tarandus*, *Bos* s. *Bison*, *Sus scrofa*, *Capra ibex*, *Equus caballus fossilis* Cuv., *Rhinoceros* sp.

Nivelul musterian este acoperit de o lentilă de depozite sterile, peste care urmează în amestec dovezi de locuire aparținînd culturilor Hamangia, Gumelnița tîrzie, precum și dacice, elenistice, romane și feudale timpurii. Rezultatele sondajului de la Cheia îndreptătesc continuarea săpăturilor și cercetarea altor peșteri.

Alte descoperiri. În peregrinările noastre în căutarea paleoliticului dobrogean, putem semnală prezența lui sporadică pe terasele de la Gura Dobrogii ¹, Seimenii Mari ² și Mangalia ³ — paleolitic superior aurignacian —, și cîteva așezări pe valea Carasu, între care cea mai importantă este așezarea szeletiană de pe Dealul Turcului la Saligny ⁴.

Aparținînd unor vremuri mai noi, s-a descoperit la Tîrgușor o întinsă așezare neolitică de tip Hamangia, cu urme romane ⁵ și slabe urme feudale timpurii ⁶, iar la Baș-Punar, bogate urme romane ⁷.

Cercetările asupra paleoliticului dobrogean, deși de scurtă durată și cu fonduri reduse, au dus dintr-o dată la rezultatele de mult așteptate de sectorul paleolitic. E un sănătos început, care trebuie continuat pe linia colaborării cu Muzeul din Constanța.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR, AL. PĂUNESCU
și AL. PAUL-BOLOMEY (paleontolog)

II. NANDRU

Obiective: atingerea patului viu al peșterilor și lărgirea suprafețelor săpăturilor pentru obținerea unui cît mai bogat material și înlesnirea unor observații stratigrafice cu privire la problema nașterii szeletianului din musterian.

Peștera Curată. S-a lărgit tranșeea longitudinală cu încă 1 m, croindu-se și o tranșee perpendiculară pe aceasta spre a obține și un început de înțelegere a depozitelor și a locuirii în curmezișul peșterii. Patul peșterii, ușor înclinat dinspre fund spre o veche ieșire, acum astupată, a fost atins abia la adîncimea de circa 5 m. Intrarea principală actuală, ridicată cu 4,80 m peste patul din interiorul peșterii, reprezintă desigur un fragment dintr-un ciclu superior de eroziune (fig. 4).

Direct pe patul peșterii se așterne un strat musterian, a cărui grosime oscilează între 0,80 și 1,60 m, fiind despărțit la rîndu-i, după nuanțe și componența depunerilor, în două nivele.

Nivelul I. a) Între 0,40 și 0,70 m are în partea lui superioară, în dreptul pătratelor 15—17, pe o grosime de circa 10 cm, bogate urme de cărbuni în amestec cu oase sparte, ceea ce documentează prezența unei vetre de foc.

Cultura materială este reprezentată de numeroase așchii și spărturi atipice, în majoritate din cuarțit. Un vîrf de mîna cu baza rotunjită, păstrată din suprafața unui bolovan de rîu, poate fi încadrat în tehnica bifacială, avînd urme de lovături de desprindere pe amîndouă fețele. Nu lipsesc răzuitoarele în formă de D. Pe majoritatea așchiilor de cuarțit și cremene se văd știrbiturile de uzură. Fauna acestui

¹ În sat, pe dreapta văii.

² Vezi nota 6, p. 17.

³ Două lame în Muzeul regiunii Constanța.

⁴ Alte așezări s-au identificat de către N. N. Zaharia

⁵ Lîngă saivanele oilor G.A.S. de la Punctul Urs, pe stînga văii Sitorman.

⁶ La locul numit Rigani.

⁷ Pe platforma în jurul Cișmelii.

nivel este reprezentată prin următoarea asociație: *Aves*; predominante, *Ursus spelaeus* Blb., *Canis lupus* L. *fossilis*, *Vulpes vulpes*, *Hyaena spelaea* Goldf., *Equus caballus fossilis* Cuv.

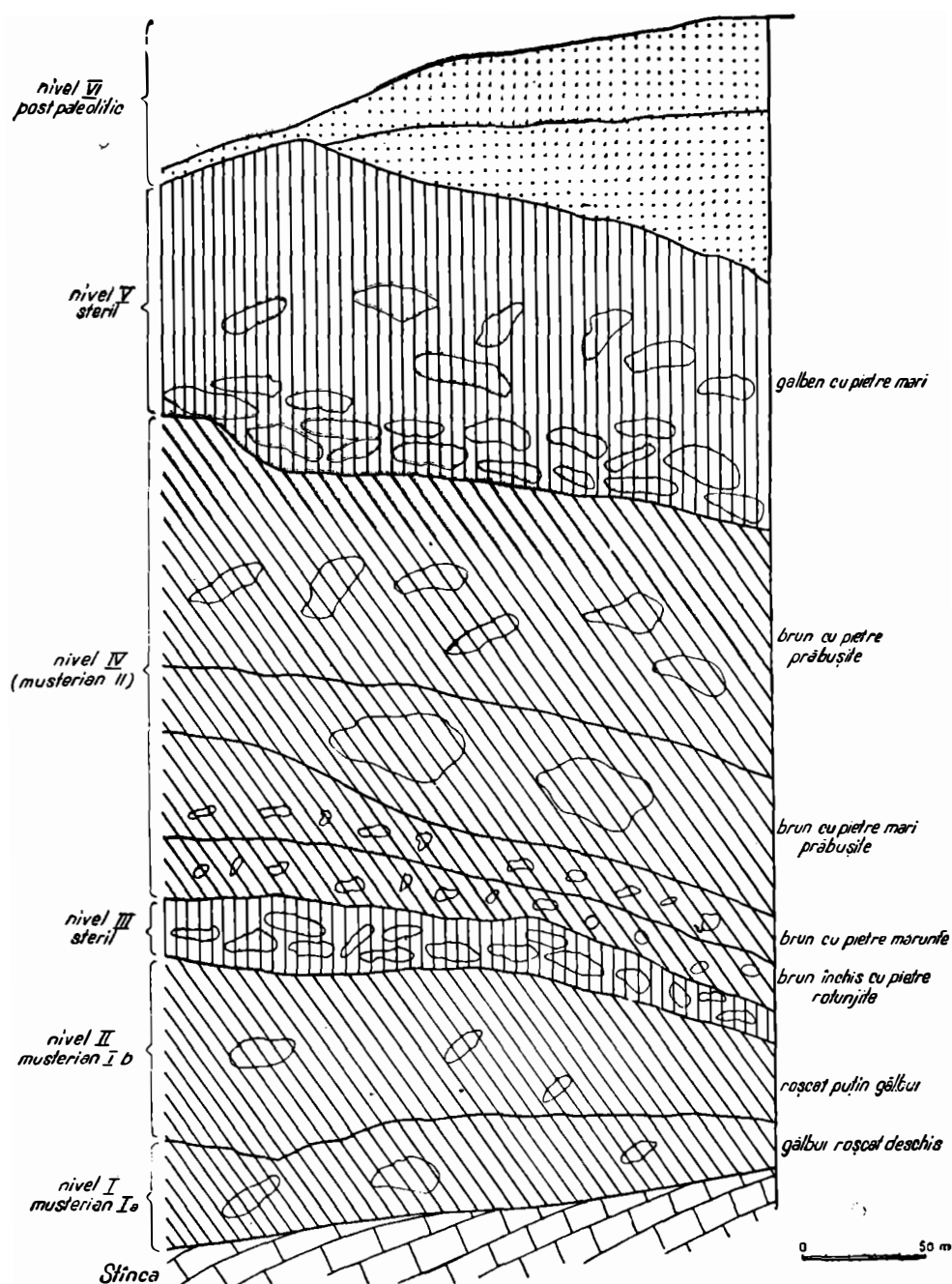

Fig. 4. — Nandru. Peștera Curată. Fișe din profilul peretelui de S al șanțului I.

b) Gros de 0,40—0,90 m. Crește proporția uneltelor de silex. Prezente vîrfurile de mîna, răzuitoarele în formă de D și numeroase așchii și spărturi atipice cu știrbituri de întrebuințare pe laturile tăioase active. Demnă de semnalat în problema care ne interesează este apariția unui vîrf mic triunghiular de silex lucrat

în tehnica bifacială cu desprinderi neregulate pe amîndouă fețele. Baza rotundă e păstrată din însăși suprafața bolovanului.

Răzuitoarele în formă de D încep să se desprindă ca o formă intenționată realizată prin anumite lovituri în urma cărora cioplitorul obținea cu siguranță întotdeauna forma voită predeterminată. Partea curbată, lată, ușor de mînuit, este

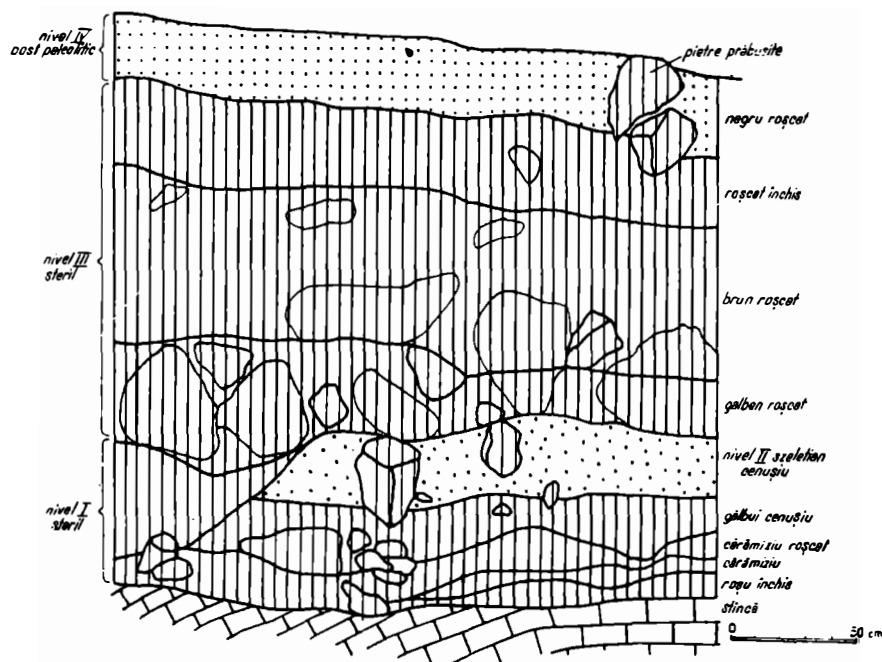

Fig. — 5. Nandru. Peștera Spurcată. Fișie din profilul peretelui de S al șanțului I.

păstrată din însăși marginea bolovanului de rîu ; partea activă e tăioasă, cu evidente știrbituri de uzură. În secțiune ele sînt triunghiulare.

Fauna: *Ursus spelaeus* Blb., *Canis lupus* L. fossilis, *Hyaena spelaea* Goldf., *Equus caballus fossilis* Cuv.

Proporția materiei prime în care s-au executat piesele tipice este: 64,29% silex și 35,71% cuarțit.

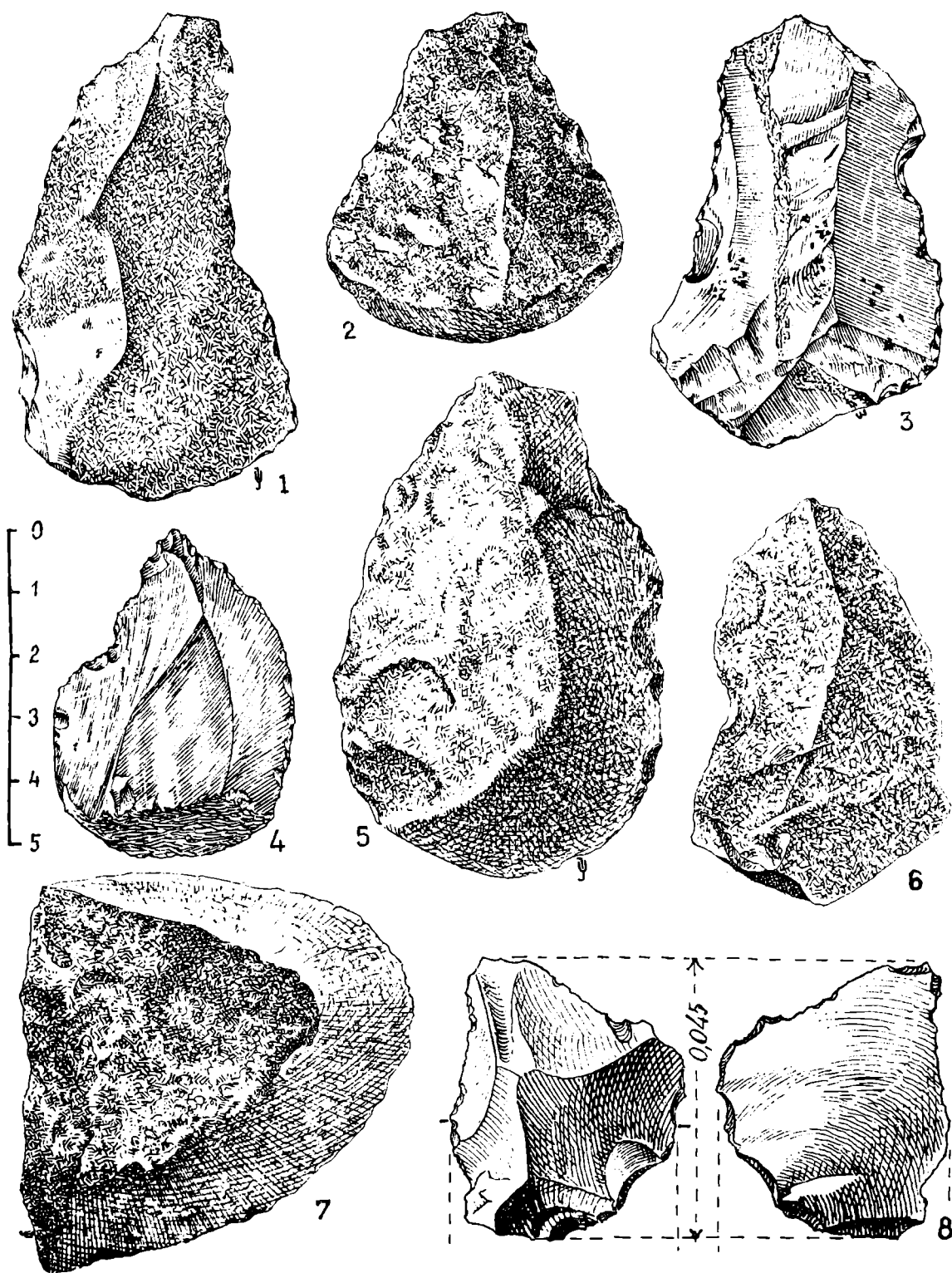
Peste stratul musterian I se așterne un strat subțire steril de 0,15—0,35 m, conținînd și pietre desprinse din tavanul peșterii, strat sărac în faună din pricina unei perioade climatice reci care a provocat desprinderile din tavanul peșterii, fenomen observat și la Ohaba-Ponor (fig. 4).

Deasupra urmează al doilea strat de cultură musteriană, gros de 1—1,80 m. Din punct de vedere cultural, industria litică este aceeași ca și în nivelele inferioare ; vîrfuri de mîna, răzuitoare, așchii atipice.

Fauna: *Ursus spelaeus* Blb., *Canis lupus* L. fossilis, *Hyaena spelaea* Goldf., *Equus caballus fossilis* Cuv.

Peste musterianul II, se așterne un puternic strat steril de 1,20—1,40 m, neasemuit de bogat în resturi fosile. El nu reprezintă altceva decît tot o prăbușire, datorită evident iarăși unei perioade climatice reci.

Fauna: *Ursus spelaeus* Blb., *Hyaena spelaea* Goldf., *Canis lupus* L. fossilis, *Vulpes vulpes*, *Equus caballus fossilis* Cuv.

Pl. III. — Nandru. Peștera Curată. Unelte de muncă musteriene; 1—2, 4, 6, virfuri de mină; 5, 7, răzătoare; 3, 8, așchii.

Ultimul strat, gros de 0,05—0,90, aparține postpaleoliticului, prezent aici, după cum știm, prin material aparținând culturilor Criș, Coțofeni, Hallstatt și feudal.

Peștera Spurcată. S-a atins patul viu al peșterii în tot lungul șanțului longitudinal, croindu-se și un șanț perpendicular pe primul în cotul din stînga peșterii. Aceste două șanțuri și o mică lărgire la intersecția lor ne-au permis atacarea unei suprafețe de 27 m². Primul strat de 0,40—0,95 m e steril, doar cu cîteva resturi fosile de *Ursus spelaeus* Blb., *Canis lupus fossilis* L. și o vertebră de pasăre.

Stratul al doilea, de 0,10—0,30 m, reprezintă stratul de cultură szeletiană, cu o suprafață de circa 14 m², care nu a oferit anul acesta decît cîteva așchii și spărturi atipice, și un vîrf de mînă tipic musterian, retușat pe amîndouă laturile. Avînd în vedere că în Peștera Spurcată nu avem decît un singur strat de cultură paleolitică, cele două vîrfuri musteriene descoperite în 1955 în pămîntul de azvîrlitură al săpăturilor lui Mallasz sînt de atribuit sigur tot stratului szeletian.

Fauna szeletianului: *Aves*, *Rodentia*, *Ursus spelaeus* Blb., *Canis lupus* L. *fossilis*.

Stratul de cultură szeletian este acoperit de un strat steril, gros de 1—1,35 m, bogat în faună care cuprinde următoarele specii: *Ursus spelaeus* Blb., *Canis lupus* L. *fossilis*, *Vulpes vulpes*, *Hyaena spelaea* Goldf., *Equus caballus fossilis* Cuv. (pl. III și IV).

Ca și la Peștera Curată, el prezintă iarăși o puternică prăbușire de ordin climatic.

Proporția materiei prime în care s-au executat piesele tipice este: 50% cuarțit, 40% silex, 10% opal.

Ultimul nivel postpaleolitic distrus în bună măsură de săpăturile anterioare abia mai are o grosime de 0,06—0,30 m. În el au apărut numai cîteva fragmente ceramice neolitice și Coțofeni.

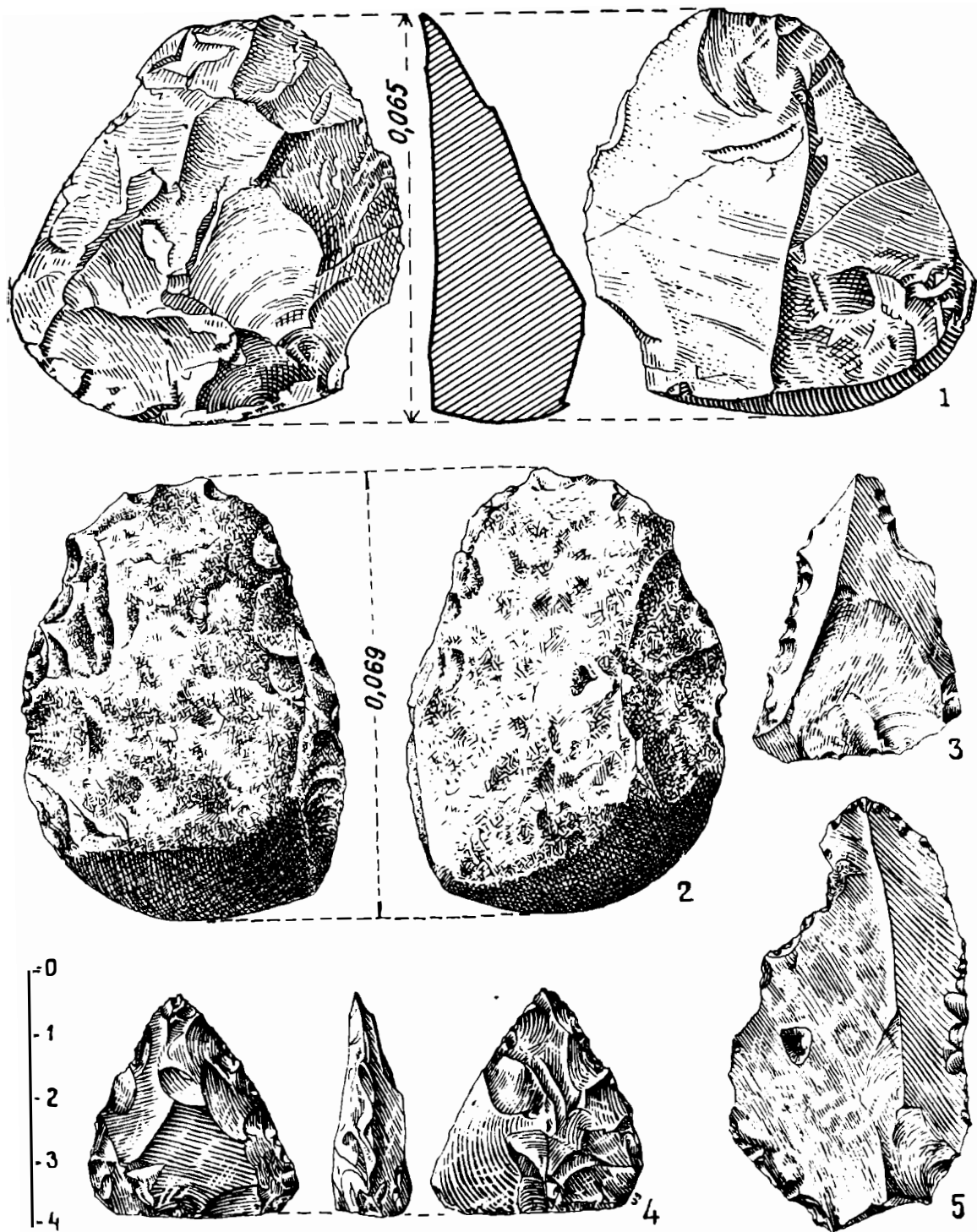
★

Cîteva simple observații speo-meteorologice asupra celor două peșteri de la Nandru ne îndreptățesc a ajunge la unele concluzii în înțelegerea deosebirilor, atît între depozitele lor, cît și a frecvenței locuirilor paleolitice și postpaleolitice.

Peștera de Sus, Spurcată, situată în susul apei, la numai 179 m față de prima, are o diferență de 5 m înălțime în plus față de Peștera de Jos, sau Curată. Avînd în vedere că media depunerilor din Peștera Spurcată este de circa 2,25 m și a celor din Peștera Curată de circa 5 m, sîntem obligați a admite o diferență de minimum 7 m între paturile acestora. Știind cele ce se petrec în peșterile actuale, nepărăsite încă de apele subterane, se poate admite o pantă de scurgere atît de mare față de o distanță atît de redusă. De aceea, noi considerăm că cele două peșteri aparțin aceluiași nivel de eroziune subterană și ca atare apele au fost nevoite să-și caute un echilibru mai jos. De unde rezultă atunci diferența atît de mare între depozitele lor, precum și diferența intensității de locuire?

Peștera Spurcată este o îngustă galerie cu două ieșiri. Profilul său ascendent, cu o diferență de circa 1,65 m între cele două guri, a îngăduit crearea vîntului de peșteră, care în prima fază nu a oferit un bun adăpost pentru om: de aceea ea a fost ocolită. Stratul inferior steril, cuprinzînd doar urme răzlețe de urs și lup, sînt o dovadă că din cauza curenților peștera a fost evitată chiar și de animalele sălbatice.

Peștera Curată e închisă, largă, spațioasă, avînd iarăși profil ascendent, devenind prin aceasta în epocile climatice reci un adevărat hambar de căldură.

Pl. IV. — Nandru. 1—4, Peștera Curată; 5, Peștera Spurcată; 1, 2, 4 toporașe bifaciale; 3, 5, virfuri de mină.

Ca și la Ohaba-Ponor, peșteră cu profil ascendent, aerul rece se scurgea în afară pe patul viu al peșterii, alimentându-se în partea superioară cu aer mai cald din afară. Acesta este motivul pentru care atât peștera de la Ohaba-Ponor cât și Peștera Curată de la Nandru au fost luate în stăpînire de om, imediat după ce au fost părăsite de ape, vetrele de locuire așternîndu-se de-a dreptul peste patul peșterii. Diferența între dimensiunile interioare ale acestor două peșteri și condițiile speo-meteorologice variate lămuresc și deosebirea între grosimile sedimentelor lor. Dezagregările datorite apelor de infiltrație și prăbușirile datorite înghețului ar fi trebuit să producă un material de umplere de aceeași grosime în amîndouă peșterile; aceasta în raport cu volumul lor.

Dar aporturile umane și animale în Peștera Curată, favorabilă locuirii, precum și aporturile eoliene favorizate de slaba circulație a aerului față de viteza cu care erau obligați curenții să circule călători prin Peștera Spurcată, și calcarul mult mai slab, deci mai ușor de dezagregat din Peștera Curată au dus la o diferență de aproximativ 2,75 m între depozitele celor două peșteri.

Cu toată diferența între grosimile depozitelor celor două peșteri, comparînd profilele lor stratigrafice observăm totuși, cum este și normal, unele izbitoare analogii.

Dacă ne referim numai la faptul că atât stratul II musterian din Peștera Curată, cât și stratul szeletian din Peștera Spurcată sînt acoperite de un puternic strat de prăbușire, ne poate fi îngăduit să ne gîndim că această prăbușire nu reprezintă altceva decît o perioadă ultimă glaciară. După cum se cunoaște din studiile lui Lais, reluate mai apoi de L. Vertés, numai în perioadele climatice reci acțiunea înghețului putea da naștere unor astfel de prăbușiri. Calcarul mai dur din Peștera Spurcată a permis desprinderea unor adevărate stînci și bolovani avînd în general colțurile tăioase. Calcarul mai slab, cu sedimentare paralelă și cu linii de clivare din Peștera Curată, s-a prăbușit în plăci asemănătoare celor de la Ohaba-Ponor. Ținînd seama că atât în stratul steril de deasupra szeletianului din Peștera Spurcată, cât și în stratul steril, corespunzător, din Peștera Curată, situat deasupra musterianului II, au apărut resturi de *Hyaena spelaea*, sîntem îndreptățiți să atribuim ambele depuneri sterile stadiului Würm II, întrucît conform ultimelor cercetări *Hyaena* nu mai apare în Würm III.

Către aceasta ne duce și observația că cele cîteva dovezi de locuire aurignaciană de la Baia de Fier, Boroșteni, Ohaba-Ponor, și singurul exemplar din Peștera Curată, se situează stratigrafic deasupra sterilului, care acoperă dovezile mustero-szeletiene. Prin aceasta ajungem fără să vrem la concluzia că atât musterianul II din Peștera Curată cât și szeletianul din Peștera Spurcată aparțin interstadiului Würm I — Würm II. De unde provine, atunci, diferența între faciesurile culturale ale celor două peșteri?

În problema pe care o urmărim, și anume nașterea szeletianului din musterian, observăm că în Peștera Curată ca și la Ohaba-Ponor și Baia de Fier, apar încă din musterian unele forme bifaciale premergătoare frunzelor szeletiene. Cu toate acestea Peștera Spurcată a oferit, spre deosebire de celelalte, patru frunze, dintre care două mult superioare ca realizare tehnică, înscriindu-se fără tăgadă în szeletian. Această constatare nu poate duce decît la două ipoteze: surprindem aici momentul în care un cioplitor musterian mai dibaci izbutește să perfecționeze toporașul de mînă, ducîndu-l pînă la forma de frunză, sau surprindem, în mediul pur musterian final, influența tehnicii szeletiene din afară, tendința către forma de frunză observată în straturile inferioare din peșterile amintite, ceea ce ne face să înclinăm mai mult către prima ipoteză.

Evident sînt simple ipoteze, care urmează să fie confirmate sau infirmate de cercetările viitoare. Prin problemele pe care le pun rezultatele cercetătorilor de la Nandru, reiese necesitatea continuării săpăturilor, precum și atacarea altor peșteri carpatice.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR și AL. PĂUNESCU

III. CREMENA

A fost descoperită în 1910 de Iulius Teutsch, în urma unei indicații toponimice aflate pe o hartă care arăta în hotarul comunei Sita Buzăului un pîrâu cu denumirea Valea Cremenei. Teutsch, bănuind că o serie de piese de silex aflate aici aparțin paleoliticului, se adresează, pentru verificarea impresiei, cunoscuților specialiști din vremea aceea M. Hoernes, S. Szombathy și Routot, care întăresc presupunerea lui. Entuziasmat de această descoperire, Teutsch se asociază cu bijutierul J. Gräf, și cu sprijinul avocaților C. Lacea și V. Ola Roman, obțin permișiunea fraților Rusu, proprietarii terenului, de a face săpături, pe care le încep în iunie 1911.

La o adîncime de 1,60—1,80 m ating un strat de cultură de numai 3—5 cm, bogat în resturi de cultură materială aparținînd aurignacianului Atras de această descoperire, R.R. Schmidt sosește în 1912 la Brașov, dă sfaturile și îndrumările necesare unei comunicări, executînd la Tübingen desenele pieselor celor mai caracteristice¹.

Cu un astfel de prețios sprijin, Iulius Teutsch a dat la iveală o succintă și prețioasă notă asupra descoperirilor paleolitice de la Sita Buzăului încadrîndu-le în aurignacianul tîrziu. Fără a mai fi lăsat vreo știre tipărită, Teutsch a mai cercetat Sita Buzăului și împrejurimile: dovadă unele obiecte descoperite pe valea Chichirăului și afirmația lui Roska Márton că acesta a săpat și la Crăciunești².

În 1924, abatele H. Breuil cercetează colecția de la Brașov, acordîndu-i în studiul său asupra paleoliticului din Transilvania o deosebită importanță, încadrîndu-l în aurignacianul mijlociu tardiv, poate prelungit³.

Cum această vizită a învățatului apusean a alcătuit un impuls în cercetările paleoliticului nostru, arheologul Roska Márton, care l-a însoțit în cercetările sale din Transilvania, reia firul cercetărilor pe Valea Cremenei și împrejurimi. Socotind distrus locul unde a făcut Teutsch săpături — pe un mic platou în dreapta pîrăului Cremenea, în dreptul unde acesta primește de pe stînga apele Pîrăului Râu — Roska sapă în grădina lui Dinu Buzea așezată în dreapta rîului Buzău, în colțul pe care îl face cu malul drept al pîrăului Cremenea la vărsare. După sondajele restrînse din 1924 și 1926, Roska Márton atacă în 1928 o suprafață de 48 m², constatînd un singur strat de cultură într-o argilă loessoidală, gros de 60 cm, în care a găsit material paleolitic pe care îl încadrează în aurignacian. Sapă apoi la Crăciunești și la Chichirău pe locul numit Otecu, unde găsește iarăși bogate urme din aurignacianul mijlociu⁴.

Văzînd importanța pe care abatele Breuil a dat-o unui «instrument grosier în forma unei mici foi de laur fabricată prin percuție», pe care o aseamănă cu acelea descoperite în nivelele inferioare din peștera de la Szeleta, Roska Márton dă o

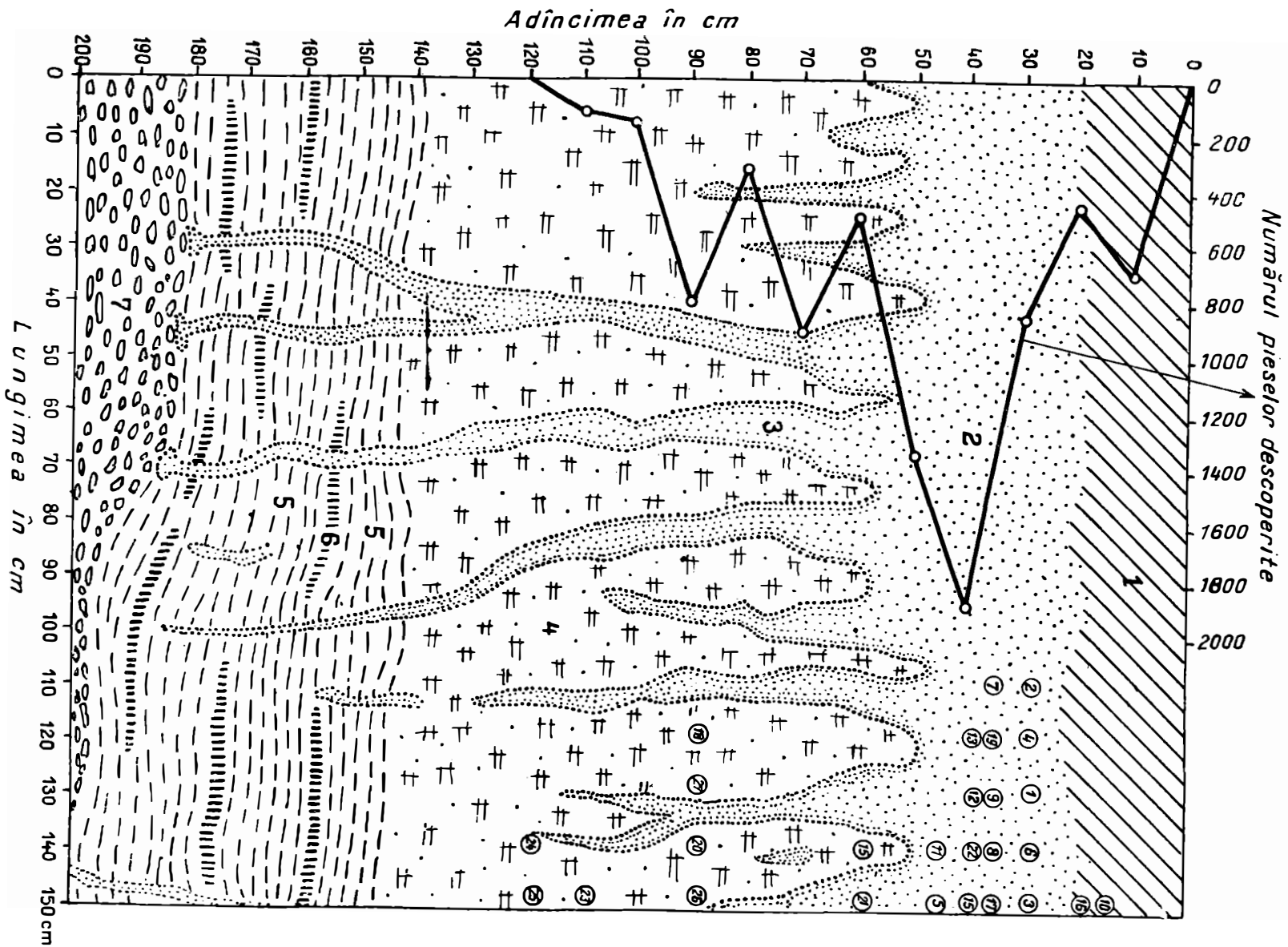
¹ Iulius Teutsch, *Das Aurignacien von Magyar-bodza Barlangkutatás 1914*. Budapesta, 1914.

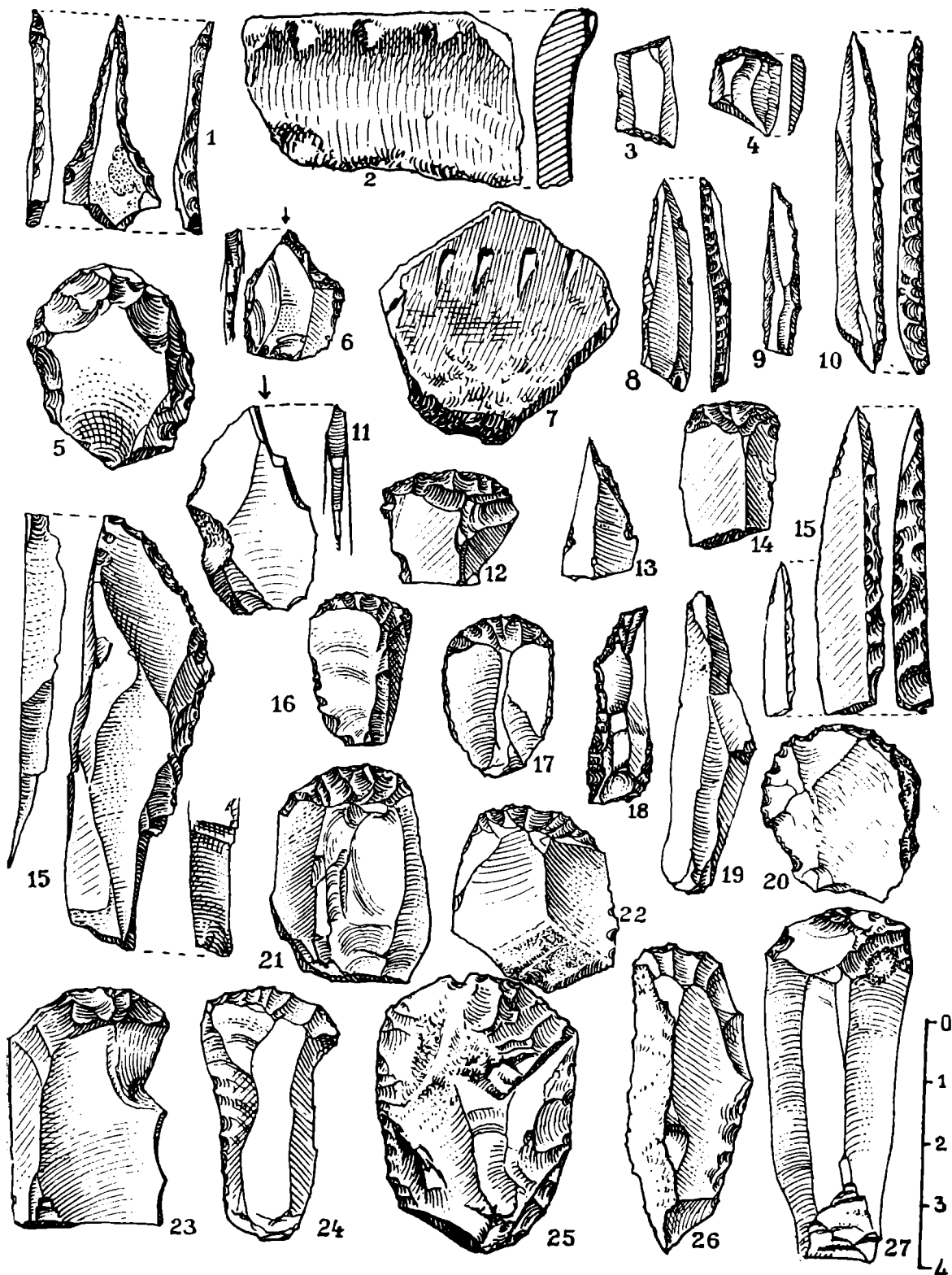
² Márton Roska, *Paleoliticul Ardealului*, în *Anuarul Institutului geologic al Romîniei*, XIV, 1929, p. 100.

³ H. Breuil, *Stations paléolithiques en Transyl-*

vanie, în *Buletinul Societății de Științe din Cluj*, II, p. 197—208.

⁴ Márton Roska, în *Dacia*, I, 1924, p. 297 și urm. precum și *Notă preliminară asupra cercetărilor paleolitice făcute în Ardeal în cursul anului 1928*, în *Anuarul Institutului geologic al Romîniei*, XIV, 1929.

Pl. VI. — Piesele mai caracteristice de la Cremeneș: 1, vîrf de tip Fiera; 3, trapez; 2, 7, ceramică neolitică timpurie; 4, 12, 14, 16—17, gratoare microlitice; 6, 11, 15, burine; 13, lamă cu vîrful țesit pieziș; 8—10, 15, vîrfuri Gravette; 5, 20—27, gratoare; 18, lamă cu latura țesită; 19, lamă.

deosebită atenție Chichirăului, descoperind și el piese asemănătoare care întăreau pe atunci, pentru prima oară, existența solutreanului în Transilvania¹.

În urma rezultatelor săpăturilor noastre din așezările paleolitice de pe terasele Ceahlăului, reluarea cercetărilor din Valea Cremenei și împrejurimi s-a impus ca o necesitate. Pentru început s-au studiat materialele rezultate din cercetările anterioare aflate la Muzeele din Cluj, Oradea și Orașul Stalin. Majoritatea fiind însă fără indicații stratigrafice și multe dintre ele fiind descoperiri de suprafață, culese din mai multe locuri și aparținând tipologic mai multor faze de dezvoltare ale paleoliticului superior, o verificare stratigrafică nu mai putea să întârzie. Aceasta cu atât mai mult cu cât aproape toți acei care s-au ocupat de paleoliticul de la Cremenea au căzut în greșeala de a-l socoti — cu excepția descoperirilor de la Chichirău — drept aparținând unei singure faze de dezvoltare a paleoliticului superior².

Dorința Sectorului paleolitic al Institutului de arheologie de a relua aceste cercetări a găsit nu numai înțelegere dar și sprijin din partea Sfatului Popular al Regiunii și a conducerii Muzeului regional din Orașul Stalin. Asigurându-ni-se condițiile materiale, săpăturile au început, cu toată vremea nefavorabilă, la 6 noiembrie 1956, fiind obligați să le întrerupem din cauza înghețului la 22 noiembrie.

În urma unei prealabile recunoașteri de teren, am socotit că primul obiectiv ce trebuie atacat este terasa cuprinsă între pîrăul Cremenea și riul Buzău, în partea dreaptă a confluenței, pe locul numit Malul lui Dinu Buzea. Cele șase șanțuri săpate de noi reprezintă o suprafață de 90 m².

Observațiile și concluziile la care am ajuns, le schițăm în cele ce urmează:

1. Primul strat îl formează aluviunile de bază, de culoare galbenă închis, nisipoase, cu granulație fină și cu intercalații de lentile și chiar bancuri puternice de pietrișuri, care nu reprezintă altceva decît luturile și prundișurile viiturilor mai slabe sau mai puternice ale pîrăului Cremenea, depuse în conul său de dejecție. Ca grosime acest strat oscilează între adîncimile de 1,70 și 3 m.

2. Strat de culoare roșie închis, clisos, în amestec cu pietriș mărunț, rezultat al ultimilor viituri. Grosimea lui este de 0,30—0,60 cm.

3. Strat roșcat-gălbui, în medie de 1 m grosime, puternic străbătut de intrîndurile penelor de gheață periglaciare, compact, cu desprindere în bulgări mari, pe care îl socotim drept un sol fosil.

4. Strat de lut galben deschis, prăfos, cu textură fină, loessoidală, gros de 0,20—0,35 cm. Limita inferioară a acestui strat nu poate fi trasată pe o linie dreaptă. El pătrunde în stratul inferior sub forma unor pene largi la bază și subțindu-se spre vîrf, ca niște triunghiuri foarte ascuțite. E vorba de golurile penelor de gheață perenă, care ating uneori adîncimea de 2 m de la linia de pornire. Dacă în partea superioară unele din aceste goluri sînt umplute cu pămînt din stratul acesta, avînd atît nuanța cît și constituția identică, în partea lor de bază ele devin albastrii avînd marginile roșcate, puternic pigmentate cu oxizi de fier. Direcția lor obișnuită

¹ Márton Roska, *Le Solutrén en Transylvanie*, în *Buletinul societății de științe din Cluj*, III, 1927 p. 193—196.

² În vreme ce Jenő Hillebrand îl socotește un aurignacian tîrziu, iar Maria Mottel, un aurignacian dezvoltat, singur Roska Márton în ultima sa lucrare, făcînd observația justă că este vorba de «atelier care au funcționat timp îndelungat», plasează o parte din descoperirile de la Cremenea și împrejurimi într-un aurignacian dezvoltat și alta în aurignacianul tîrziu de caracter gravettian; cf. Márton Roska, A. Szitabodzai Aurignaci Műhelyek. Unele precizări

topice sînt necesare: a) Se pronunță Chichirău, nu Chiscereu sau Chichereu. b) Nu există un sat Crăciunești: satului respectiv i se zice Gilma, fiind împărțit în două — Gilma Mare și Gilma Mică. Este adevărat că locuiesc în el urmașii unui anume Crăciun și se spune cite o dată «mergem la Crăciunești», adică la neamurile lui Crăciun, dar nu acesta e numele satului, botezat arbitrar de cercetătorii anteriori. c) Din punct de vedere topic, săpăturile de pe Malul lui Dinu Buzea trebuie trecute la satul Cremenea, pendinte de comuna Sita Buzăului.

este verticală, despărțindu-se nu arareori în șuvițe, dînd aspectul unor rădăcini. La punctul de contact cu aluviunile se lărgesc în forma unor tubercule. Fenomenul periglaciuar care a dat naștere acestor pene este ultimul îngheț peren.

5. Stratul al cincilea de 0,15—0,20 m, avînd o linie sinuoasă la bază, e bogat în humus, care îi dă o nuanță galbenă-cenușie, avînd o textură afinată, desprindere în grăunțe măzărte, ușor friabile.

6. Ultimul strat, gros de 0,08—0,10 m, reprezintă stratul răscolit de fierul plugului și muncile agricole; negru închis, el constituie solul vegetal actual.

Aplicîndu-se schema geocronologică obținută la Ceahlău și ținînd seama că și aici ne apare fenomenul periglaciuar al penelor de gheață, caracteristice ultimului stadiu glaciuar Würm III, am obținut următoarea schemă geocronologică.

Din punct de vedere arheologic, cele mai vechi dovezi, cu totul sporadice, le-am aflat în aluviunile de bază. Un fragment de lamă, două așchii și un nucleu microlitic ne atestă că în vremea în care aurignacienii se aciuiaseră pe un tîpșan mai sus, unde a săpat Teutsch, aici puhoaiile apelor antrenau în sedimentele conurilor de dejecție și unele produse paleolitice. De o locuire în vremea aceea în acest loc nu poate fi vorba, întrucît regiunea aceasta era continuu supusă inundațiilor. Tipologic, piesele se situează în aurignacianul mijlociu prelungit, descoperit de Teutsch.

Primul semn de viață așezată apare aici în partea de început a depunerilor interstadiului Würm II—Würm III, în solul roșcat-gălbui, cînd apele Cremenei își croiseră albia mai jos, aluviunile conului de dejecție fuseseră cuprinse de vegetație, iar pericolul inundației trecuse. Maximum de adîncime în care s-au descoperit aceste dovezi este de 1,20 m, ele concentrîndu-se în marginea dinspre Buzău, sub forma unor vetre mai întinse sau mai restrînse. Sîntem în fața unor ateliere puternice de cioplire, de pe urma cărora au rămas nenumărate așchii și spărturi.

Materia primă (cremenea) se aducea din Dealul Negru, de pe Gilma, unde se găsește în abundență în stare naturală. E vorba de un silex de origine hidrotermală, ce apare în lanțul vulcanic Harghita-Călimani. Locuirea continuă se întinde în suprafață, cu unele oscilații, atingînd maximum de intensitate în stratul IV, atribuit de noi stadiului Würm III.

O dată cu sfîrșitul stadiului glaciuar Würm III și începutul actualului, surprindem pe această terasă o asociere a ultimelor ecouri paleolitice cu unele manifestări ale începuturilor neolitice, care pătrund adînc în depunerile lui Würm III.

Urmărind evoluția uneltelor tipice, constatăm între adîncimile 0,80 și 1,20 m apariția unor gratoare mai mari, cu patină puternică și dendride. Obișnuit, lamele sînt mai mari și mai late. Între 0,50 și 0,70 m adîncime, racloarele încep a se micșora și apare primul burin lateral dublu. Uneltele încep a se microlitiza, între 0,35 și 0,50 m apărînd chiar două gratoare microlitice neobișnuit de mărunte. Se microlitizează și burinele, și ne apare primul vîrf tipic Gravette microlitizat. De la 0,35 m în sus, pînă în patul arăturilor, crește numărul vîrfurilor de tip Gravette, din care s-au găsit trei exemplare. Apare un vîrf de tip Fiera, un trapez și două burine microlitizate.

Încă de la adîncimea de 0,40 m încep să apară sporadic fragmente ceramice, pe care le întîlnim iarăși pînă spre patul arăturilor.

Deși deosebită ca pastă de ceramica neolitică timpurie care ne-a apărut precis stratigrafic, în asociere cu forme tipice ale gravetianului de sfîrșit, în cele două locuințe-bordeie de la Ceahlău profilele și ornamentele sînt aceleași. Frecventă este ceramica, a cărei pastă a fost frămîntată în amestec cu pleavă. Avem apoi

o ceramică cu mult nisip mărunț și chiar pietricele. O altă deosebire constă în faptul că în general este mai bine arsă.

Avînd în vedere faptul că la Cremenea apar și unele forme caracteristice neoliticului nostru timpuriu, ca trapezul și vîrfurile Fiera, este evident că ceramica trebuie să fie întrucîtva superioară aceleia de la Ceahlău. Totuși, se mențin formele și decorul. În stadiul actual al cercetărilor, deși convingerea noastră este că ceramica este contemporană cu elementele gravetiene de sfîrșit, supuse aici la Cremenea unei influențe swidero-tardenoisienne, lăsăm ca această problemă să fie rezolvată de săpăturile viitoare, cînd sperăm să atingem și o groapă de locuire.

Deși restrînse ca suprafață, săpăturile noastre de la Cremenea au dus, datorită metodelor folosite, nu numai la descoperirea unor elemente care apar pentru prima oară aici — ca trapezul, vîrfurile Fiera și ceramica —, dar și la prima înțelegere a evoluției culturale de aici. Straturile de cultură nu au, precum s-a spus, numai 0,60 m adîncime, ci 1,20 m. Urmărirea fenomenelor periglaciare, precum și observațiile sedimentologice, ne-au înlesnit și încadrarea geocronologică a descoperirilor.

Sprijiți pe astfel de elemente, este normal să ajungem la concluzia că nu este vorba de aceeași cultură, care nu putea rămîne în aceleași tipare neschimbate, începînd din interstadiul Würm II — Würm III, pînă în actual.

Privind statistic, la circa 3 000 piese descoperite în partea inferioară, observăm că nu a apărut nici măcar un singur fragment de vîrf Gravette, în vreme ce la circa 5 000 piese descoperite în partea superioară, apar patru vîrfuri întregi și unul fragmentar, deci 1/1 000.

În vreme ce pe valea Bistriței, primele vetre gravetiene apar la sfîrșitul depunerilor stadiului Würm II și începuturile interstadiului Würm II — Würm III, ele ne apar aici mult mai sus și anume în Würm III.

Concluzia firească nu poate fi alta decît aceea că, la Cremenea, valul gravetian a pătruns mult mai tîrziu.

Din cele expuse mai sus, credem că nu scapă nimănui importanța descoperirilor și observațiilor de la Cremenea, precum și necesitatea continuării cercetărilor aici și în împrejurimi. Și aceasta, evident, tot în strînsă colaborare cu Muzeul Regiunii Stalin.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR și ION POP

IV. MITOC

Existența paleoliticului la Mitoc a fost semnalată încă din 1885 de către geologul Gregoriu Ștefănescu.

Făcînd unele cercetări asupra depozitelor cuaternare în lungul Prutului, el a găsit « în malul Prutului la Metocu, la mai bine de doi metri de la suprafață, mai multe silexuri lucrate, indiciile unei stațiuni preistorice »¹.

Tot aici, geologul Ion Simionescu, cercetînd în 1902 depozitele cretacice de pe malul Prutului, confirmă afirmația lui Gregoriu Ștefănescu, scriind: « Cremelele serveau oamenilor preistorici din acele locuri la facerea de arme și unelte casnice, deoarece și geologul Gr. Ștefănescu și eu am găsit la Mitoc bucăți cioplite »².

Mai apoi agrogeologii P. Enculescu în 1908 și Em. Protopopescu-Pake în 1912 culeg și ei silexuri lucrate, aproape de Mitoc, în preajma stîncii de la Ripiceni,

¹ Gr. Ștefănescu, *Relațiune sumară de lucrările Biroului Geologic în campania an. I, 1885, nr. 1, București, 1888.*

² I. Simionescu F., *Constituția geologică a țării Prutului din Nordul Moldovei, în Acadēmia Romîna Publ. Fund. V. Adamachi, Buc., 1901.*

iar în 1917 C.S. Nicolăescu-Plopșor descoperea la Stînca Doamnei de la Ștefănești câteva lame paleolitice de silex.

Pornind de la una dintre aceste prețioase informații și anume de la prelegerile profesorului I. Simionescu, care aminteau studenților la cursul său de geologie și paleontologie de la universitatea din Iași despre urmele lăsate de omul paleolitic la Mitocul Dorohoiului, dînd îndemnuri pentru cercetări pe teren în această regiune, tînărul geolog N.N. Moroșan se apleacă cu rîvnă, atenție și înțelegere asupra paleoliticului și problemelor cuaternarului acestei regiuni, făcînd importante descoperiri paleolitice și observații geologice pe amîndouă malurile Prutului.

Pînă în 1940, aproape întreaga activitate privind paleoliticul Moldovei a fost legată exclusiv de această regiune și de acest vrednic cercetător.

Lucrarea de sinteză privind cuaternarul și paleoliticul Moldovei de NE oglindește rezultatele acestor cercetări ¹.

Războiul a întrerupt aceste preocupări. Dar după război, o dată cu avîntul cercetărilor arheologice îndrumate de Academia R.P.R., s-a impus și reluarea cercetărilor paleolitice în această regiune; aceasta și sub impulsul rezultatelor la care au ajuns în acest domeniu, pe teritorii apropiate de noi, cercetările și săpăturile arheologilor sovietici ².

De aceea, în cadrul planului de lucru al Academiei R.P.R., filiala Iași, și al Muzeului de antichități din Iași, între anii 1952 și 1956, N. Zaharia a întreprins o serie de cercetări metodice pe unități geografice în părțile de N ale Moldovei și cu deosebire asupra văii Prutului și a afluenților săi Volovățul și Ghirenii, unde în afară de cele cincisprezece puncte șemnalate de N.N. Moroșan, a mai descoperit alte peste 30 puncte; din punct de vedere tipologic, ele atestă toate fazele de dezvoltare ale paleoliticului din paleoliticul timpuriu de aspect clactonian pînă în gravettian inclusiv.

Dintre toate aceste descoperiri, s-a impus mai cu deosebire atenției noastre Mitocul, prin bogăția și varietatea materialelor descoperite chiar la suprafață și prin deschiderile naturale care cuprindeau mai multe nivele de locuire paleolitică.

Ținînd seama și de datoria ce o avem pe linia reclarificării primelor descoperiri paleolitice din Moldova, cît și pentru cinstirea memoriei înaintașilor, cu sprijinul și înțelegerea conducerii Institutului de arheologie, Sectorul paleolitic a înscris în planul său suplimentar de lucru reluarea cercetărilor de la Mitoc în plină iarnă a anului 1956.

Obiectivele au fost: un sondaj pe « Dealul Sărăturii » de la Izvor și o taluzare la rîpa « Malul Galben », amîndouă urmînd a atinge roca de suport pentru urmărirea tuturor etapelor de locuire paleolitice și înlesnirea unor observații stratigrafice pentru încadrarea geocronologică a descoperirilor.

A) *Sondajul de pe Dealul Sărăturii*, executat în inima unei așezări descoperite de N. Zaharia în 1955, a atins 4,50 m adîncime, fără a ajunge la roca suport.

Deși suprafața atacată (20 × 1 m) este infimă față de întinderea așezării, întindere documentată prin prezența numeroaselor așchii, spărturi și unelte ce apar chiar la suprafață, putem deocamdată vorbi de o succesiune tipologică pe baza cîtorva piese mai caracteristice. S-au surprins șase nivele de locuire.

Nivelele I-III, fiind atinse printr-un sondaj de numai 2 m, au dat prea puțin material pentru o încadrare. Primul, la 4,30 m, al doilea, la 3,10 m și al treilea,

¹ N. N. Moroșan, *Le pléistocène et le paléolithique de la Roumanie du N-E*, în *Anuarul Institutului geologic al Romîniei*, XIX, 1938, nr. 5 și urm.

² P. I. Boriskovskii, *Палеолит Украины*, MIA, nr. 40, Moscova, 1953.

între 2,40 și 2,30 m adîncime, au dat numai cîteva așchii atipice, unele dintre ele avînd un caracter mustteroid.

Nivelul IV, atins pe toată suprafața săpăturii între 1,60 și 1,30 m, ne-a furnizat 105 așchii și spărturi de caracter mustteroid, între care baza unui vîrf mustertian tipic, pe care se observă unele încercări timide de realizare a unui vîrf bifacial.

Nivelul V, între 1,30 și 0,80 m, a dat 828 piese de caracter mustteroid și unele fragmente tipice de frunze bifaciale, cu baza rotunjită și vîrful slab arcuit sau ascuțit, și un vîrf mustertian. Nivelul VI, între 0,80 și 0,50 m, deci strîns legat de precedentul, denotă din plin un caracter lamelar. Printre cele 134 piese apare un nucleu prismatic, așchii nucleare, lame, păstrîndu-se și vîrful mustertian.

De la această adîncime, pînă la patul arăturilor, caracterul lamelor este categoric, cu o singură excepție: apariția unui fragment de frunză bifacială, la numai 0,50 m adîncime.

Privind schema frecvenței pieselor descoperite, ultimele trei nivele apar legate între ele, denotînd o continuitate de locuire cu două faze mai slabe, cea mai puternică fiind aceea mijlocie, cuprinsă între 1,30 și 0,80 m, în care apare tehnica bifacială superioară de caracter szeletian, ceea ce ne permite să vorbim de un musterio-szeletian.

B) *Malul Galben*. Aici s-au făcut două taluzări: prima pînă la 13,75 m adîncime și a doua pînă la 7,70 m, fără a se atinge roca suport.

a) În prima taluzare s-au surprins 12 nivele de locuire paleolitică.

I. La 12,40 m au apărut cîteva așchii grosolane cu vîrful ascuțit și marginile tăioase, avînd urme evidente de rulare. Acestea sînt sigur spărturi naturale, alese intenționat de pe prundișurile Prutului spre a fi folosite ca unelte. Cum ele se află într-un strat loessoid, nu poate fi vorba de un aport aluvionar, ci numai de un aport uman. O singură așchie atipică prezintă dovada începuturilor de cioplire.

II. La 11,40 m, apar bolovani de rîu rostogoliți, pe suprafața cărora se văd lovături intenționate de detașare.

III. La 10 m, bolovani de carieră, cu urme sigure de încercări de detașare și o așchie groasă desprinsă intenționat. Se renunță la culegerea bolovanilor de rîu, în favoarea silexului negru de carieră.

IV. La 9,10 m, se menține aceeași situație.

V. La 8,55 m, apar nuclee neregulate din bolovani de carieră și o așchie lată.

VI. La 8,05 m, apar și bolovani de rîu și de carieră cu urme de detașare. Așchiile desprinse intenționat devin mai frecvente.

VII. La 7,25 m, predomină silexul de carieră, așchiile atipice se înmulțesc, tehnica ciopririi se îmbunătățește, apare planul de lovire, așchiile afectează un caracter levolloisian.

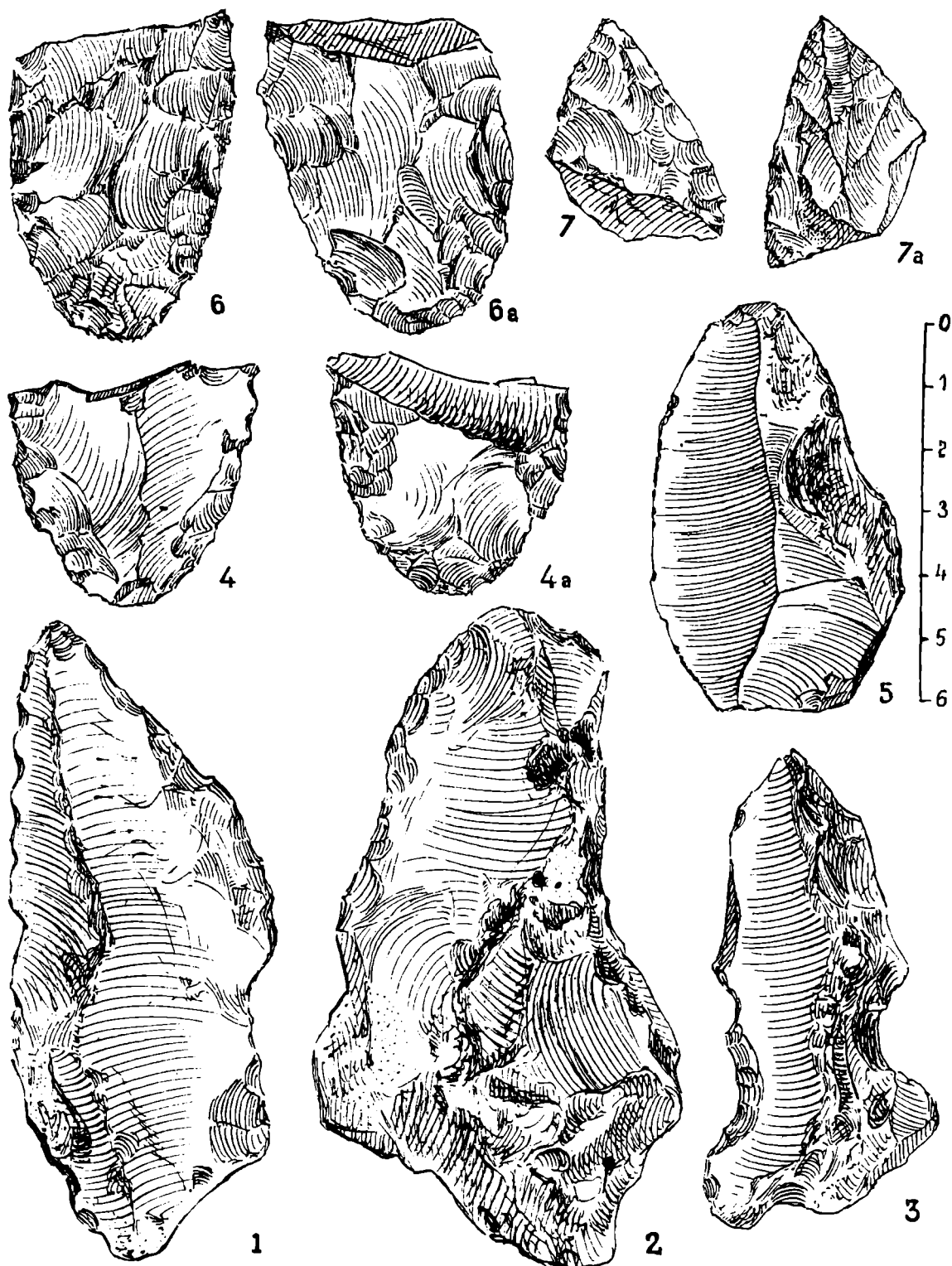
VIII. La 6,40 m, se renunță la silexul negru de carieră, în favoarea unui silex gălbui de bună calitate. Unele așchii tind spre caracter lamelar.

IX. La 5,35 m, predomină un silex vînat-albicios: debitarea este sigur lamelară; se trece în paleoliticul superior.

X-XII. La adîncimile de 4,50, 3,05 și 1,80 m se menține tehnica lamelară.

b) A doua taluzare, tot în rîpa de la *Malul Galben*, a atins după cum am spus numai adîncimea de 7,70 m, surprinzîndu-se nouă nivele de locuire paleolitică.

I. 7,70—7,35 m. Materia primă, silex vînat-negricios, cu așchii plate, neregulate, cîteva lame late și două nuclee prismatice: caracter mustertian-aurignacian.

Pl. VII. — Mitoc, Malul Galben; 1—3 stratul inferior, așchii naturale folosite în paleoliticul timpuriu, La Sărături; 4—7, stratul muștero-szeletian.

II. 7,25 m. Foarte bogat, același silex, nuclee prismatice, lame. Faună nedeterminată.

III. 7 m. Aceeași situație.

IV. 6—5,50 m. Silex vînat-alburiu în așchieri plate, groase și neregulate; o așchie cu ciopliri bifaciale. Multe oase nedeterminate.

V. 5 m. Silex negru-vînat, patinat albastrui, debitat în lame late.

VI. 4,20 m. Urme rare necaracteristice.

VII. 4,30—3,70 m. Așchii plate neregulate, lame.

VIII. 2,30 m. Aceeași situație.

IX. 0,45—0,25 m. Deșeuri de aspect microlitic.

Vremea tîrzie de iarnă, cu ploi, îngheț, vifor și zăpadă, și posibilități materiale reduse nu ne-a permis să atacăm suprafețe mai mari și nici să atingem roca suport.

De o încadrare geocronologică a acestor nivele de locuire paleolitică nu poate fi încă vorba.

După observațiile stratigrafice sumare, impresia noastră este că loessul recent 3, cît și ultimul strat interstadial, au fost spălate, etapele de dezvoltare paleolitică de aici fiind incluse în loessul vechi și în primele două loessuri recente, cu interstadiul respectiv. Dispariția loessului recent 3 și a depozitelor ultimului interstadiu pare a se confirma nu numai prin absența nuanței și texturii caracteristice acestor depozite, dar și prin absența gravettianului.

Apariția la suprafața arăturilor a numeroase așchii și chiar unelte, din ce în ce mai frecvente spre piciorul pantei către Izvor, este încă un argument în favoarea ipotezei noastre potrivit căreia straturile superioare au fost spălate, cernoziomul formîndu-se în dauna loessului recent 2. O taluzare în trepte, executată în așa fel încît săpătura să cuprindă cît mai mult din suprafața nivelelor de locuire, pînă la roca suport, ne-ar da posibilitatea unei alte înțelegeri.

După cunoștințele noastre, ne aflăm în fața unor depozite loessoide care cuprind cele mai multe nivele de locuire paleolitice din Europa.

Din sumara prezentare preliminară a rezultatelor cercetărilor noastre de la Mitoc, se desprind cu deosebire două elemente de prim ordin în cunoașterea paleoliticului: primul (dacă impresia noastră e justă, și nu vedem de ce ne-am înșela), surprinderea paleoliticului timpuriu în faza lui de început, cînd cetele preumane își alegeau din natură uneltele potrivite nevoilor lor; al doilea, nașterea szeletianului în mediul musterman.

Avîndu-se în vedere importanța acestor constatări, continuarea cercetărilor de la Mitoc și împrejurimi se impune ca o necesitate științifică de mîna întîia, cu mijloace potrivite unei astfel de întreprinderi.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR și N. N. ZAHARIA

ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЙ ОТЧЕТ О ПАЛЕОЛИТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ 1956 ГОДА

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

I. Добруджа

Мыс Мидия. На основании тщательного исследования на месте, авторы пришли к заключению, что найденный здесь предмет, как предполагалось, мустьерского происхождения, является результатом механического действия волн. Известно, что они образуют естественные отщепы и осколки.

Топалу. Учитывая благоприятное для человеческих поселений географическое положение и изобилие высококачественного сырья, авторы полагают, что в местных пещерах, разрушенных в результате добывания известняка, обитал палеолитический человек. Во многих местностях обнаружено наличие кремня в натуральном виде, были найдены даже следы палеолитических камнетесных мастерских в Пештере и долине Карасу близ Меджидии.

Что касается млекопитающих четвертичного периода, а также тех, которые исчезли в голоцене, то исследования авторов устанавливают на карте Добруджи следы местонахождения мамонта в Назарче и Сухате, ископаемого коня в Сеймени-Мари, зубра в Чернаводе, лося в Диногееи и бобра в Чернаводе и в Пэкуиуле-луй-Соаре.

Гура Доброджий. Заложенные в пещере Гура Доброджий шурфы выявили три неолитических горизонта. В первом преобладает фаза Чамурлия-де-Жос культуры Хаманджия; во втором она сохраняется в сочетании с поздним обликом культуры Бойан, а в третьем — с ранним обликом культуры Гумельница. Гальштатская культура представлена слабо. Затем следуют три горизонта дакийских очагов, в которых наряду с местной керамикой появляется эллинистическая, а также автономная истрийская монета, позволяющая датировать средний очаг III веком до н.э. Римское убежище слабо документировано.

Кейя. Шурфование в пещере Кейя выявило непосредственно на дне пещеры слой мустьерской культуры, подтверждаемой обилием предметов материальной культуры и характерной для эпохи фауной. Мустьерский горизонт перекрывается стерильным слоем, над которым находятся следы поселений культуры Хаманджия, поздней культуры Гумельница, дакийской, эллинистической, римской и раннефеодальной культур. Авторы также отмечают спорадическое наличие следов верхнего палеолита террасного типа в Гуре Доброджий, Сеймени-Мари и Мангалии, а также несколько находок в долине Карасу, в числе которых упоминается селетинское поселение на холме Туркулуй в Салины.

II. Нандру

Пещера Куратэ. Непосредственно на дне пещеры расстилается мустьерский слой, мощность которого колеблется между 0,80 и 1,60 м; в свою очередь, он подразделяется на два горизонта.

В горизонте I материальная культура представлена многочисленными атипическими осколками и отщепами, главным образом из кварцита. Найденный остроконечник можно связать с двусторонней техникой обработки. Найдены скребки в виде латинской буквы D.

В горизонте II возрастает процент кремневых орудий. Найдены типические остроконечники и скребки в виде D. Следует отметить появление небольшого двусторонне оббитого кремневого треугольного острия. Мустьерский слой I покрыт тонким стерильным слоем, над которым залегает II мустьерский слой мощностью в 1—1,80 м. С точки зрения культуры обработка камня та же, что и в нижних горизонтах: остроконечники, скребки, атипические отщепы. В последнем послепалеолитическом слое появляются остатки культур Криш, Коцфени, гальштатской и феодальной.

Пещера Спуркатэ. Достигнуто дно пещеры. У основания установлено наличие стерильного слоя, бедного селетинского слоя, а также богатого фауной археологически стерильного слоя; за ним находятся стертые следы послепалеолитической эпохи. Так как речь идет об одном лишь палеолитическом слое, то найденные в прошлом году в отвалах два мустьерских острия следует с достоверностью отнести к этому слою. Несмотря на различную мощность отложений, в обеих пещерах все же отмечаются некоторые разительные аналогии; как мустьерский слой II в Пещере Куратэ, так и селетинский слой в Пещере Спуркатэ перекрыты мощным слоем обвала, в котором представлена Нуаена спелаеа, дающая право отнести оба отложения к Вюрмскому этапу II. Благодаря этому можно заключить, что как мустьерский, так и селетинский слой в Пещере Куратэ относятся к промежуточной стадии между I и II Вюрмскими этапами.

В связи с изучаемым авторами вопросом, а именно о происхождении селетинского слоя из мустьерского, они отмечают, что в Пещере Куратэ, как и в Охаба-Поноре и Байе-де-фиер, уже в мустьерском слое появляются двусторонне обработанные формы, предшествующие формам селетинского типа; в Пещере Спуркатэ техника выделки листьев гораздо совершеннее; несомненно, их можно отнести к селетинскому типу. Это наблюдение приводит к двум предположениям: либо здесь схвачен момент, когда искусному мустьерскому камнетесу удалось усовершенствовать ручное рубило и довести его до формы листа, либо в чисто мустьерской среде конечного периода удастся уловить внешнее влияние селетинской техники. Авторы скорее склоняются к первому предположению.

III. Кременя

Древнейшие совершенно спорадические следы палеолита обнаруживаются в основных наносах. Они свидетельствуют о том, что когда носители ориньякской культуры селились на верхней террасе, где раскопки вел Тейтч, потоки воды уносили в отложения намывного конуса также некоторые палеолитические предметы, относящиеся к продолжению среднего ориньякского периода.

Первые признаки жизни поселившихся здесь людей возникают уже в начале Бюрмского этапа I, когда воды реки Кременя проложили русло ниже. Наибольшая глубина, на которой появились эти признаки, — 1,20 м.

Сырье для камнетесных мастерских добывалось в близ расположенном Дялуле-Негру. Обитание продолжается с некоторыми перебоями, достигая максимальной интенсивности в двух верхних слоях, относимых авторами к голоцену. В них обнаруживается сочетание последних форм конечной стадии палеолита с некоторыми проявлениями раннего неолита.

Прослеживая развитие типических орудий авторы обнаруживают на глубине 1,20—0,80 м наличие больших скребков с толстым налетом и крупными лезвиями. На глубине 0,70—0,50 м скребки начинают уменьшаться и появляется первый двойной боковой резец. Между 0,50 и 0,35 м начинают появляться более мелкие каменные орудия. Появляется первое типическое острие Граветт. От 0,35 м до поверхности чаще встречаются острия типа Граветт. Появляется острие типа Фиера, трапеция и два мелких каменных резца.

Уже на глубине 0,40 м начинают спорадически появляться фрагменты керамики, обнаруживаемые почти до уровня поверхности. Хотя по характеру теста они и отличаются от ранненеолитической керамики, появившейся точно стратиграфически в сочетании с типическими формами позднего Граветт в двух землянках в Чахлэу, их профиль и орнаментация представляют удивительное сходство. Если учесть, что в Кременя обнаруживаются и некоторые формы, характерные для раннего румынского неолита, как трапеция и острие Фиера, то очевидно, что указанная керамика несколько позднее керамики в Чахлэу. Хотя авторы и считают, что керамика синхронна некоторым элементам конечной стадии Граветт I, сохраняющимся вплоть до голоцена и находящимся под влиянием свидеро-тарденуазской культуры, они ожидают разрешения этого вопроса в процессе дальнейших раскопок, надеясь открыть тогда и жилищные ямы.

IV. Миток

Из числа последних поверхностных палеолитических открытий, произведенных за последние годы на северо-востоке Молдавии, особенного внимания заслуживает Миток из-за богатства и разнообразия материала, найденного даже на поверхности, и из-за натуральных отверстий, включавших несколько жилых слоев. Чувствуя себя обязанными использовать первые открытия и почтить память своих предшественников, авторы возобновили исследования в Митоке. Они заложили шурф и произвели 2 косых среза. Глубина, до которой они дошли, не затронув упорной породы, равнялась 13,75 м. В отложениях лесса было обнаружено двенадцать горизонтов палеолитического обитания. Из важнейших результатов наблюдений в Митоке особенного внимания заслуживают следующие: 1) если впечатление авторов правильно, то они уловили начальную фазу раннего палеолита, когда орды ближайших предков человека искали в природе соответствующие их потребностям орудия и 2) зарождение селетинских форм в мустьерской среде.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Пещера Гура Доброджий. Галлерей А. Профиль западной стены траншеи I.

Рис. 2. — Пещера Гура Доброджий. Галлерей В. Часть профиля южной стены траншеи I.

Рис. 3. — Пещера Кейя. Профиль восточной стены траншеи I.

Рис. 4. — Нандру. Пещера Куратэ. Часть профиля южной стены траншеи I.

Рис. 5. — Нандру. Пещера Спуркатэ. Вид южной стены траншеи I.

Таблица I. Пещера Гура Доброджий. Фрагменты керамики. 1, дакийской эпохи; 2, греческой архаической эпохи; 3—4, эллинистической эпохи; 5—6, гальштатского периода; 7 и 12, поздней культуры Боян; 8—9, культуры Гумельница А; 10—11, фазы Чамурлиа-де-Жос культуры Хаманджия.

Таблица II. Пещера Кейя. Мустьерские орудия труда. 1—4, 8, 11, остроконечники; 5—7, 10, скребки; 9, осколок пластины.

Таблица III. Нандру. Пещера Куратэ. Мустьерские орудия труда. 1—2, 4, 6, остроконечники; 5, 7, скребки; 3, 8, отщепы.

Таблица IV. Нандру. 1—4, Пещера Куратэ; 5, Пещера Спуркатэ; 1, 2, 4, небольшие двусторонне оббитые рубила; 3, 5, остроконечники.

Таблица V. Кременя. Схематический разрез хранилища палеолитической стоянки. 1, растительная черная почва; 2, сыпучая желтая глина; 3, приледниковые клинья; 4, красная почва; 5—7, намыв, глина, песок и щебень. Цифры в кружках указывают стратиграфическое положение предметов, изображенных в таблице VI.

Таблица VI. Наиболее характерные предметы из Кременя. 1, острие типа Фиера; 3, трапеция; 2, 7, раннеолитическая керамика; 4, 12, 14, 16, 17, микролитические скребки; 6, 11, 15, резцы; 13, пластина с косо отсеченным острием; 8—10, 15, острая Граветт; 5, 20—27, скребки; 18, пластина со скошенным краем; 19, пластина.

Таблица VII. Миток. Малул Галбен. 1—3, нижний слой, натуральные отщепы, употреблявшиеся в эпоху раннего палеолита. Ла Сэрзури. 4—7, мустьеро-селетинский слой.

RAPPORT PRÉLIMINAIRE SUR LES RECHERCHES PALÉOLITHIQUES EN 1956

RÉSUMÉ

I. Dobrogea

Le Cap Midia. Des recherches attentives, effectuées sur place, ont abouti à la conclusion que la prétendue pièce moustérienne qu'on y aurait trouvée est due à l'action mécanique des vagues, génératrice d'éclats et d'éclats naturels.

Topalu. Tenant compte de la situation géographique favorable à l'habitat humain, ainsi que de l'abondance des matières premières de bonne qualité, l'auteur est d'avis que les grottes locales, détruites par l'exploitation du calcaire, furent habitées par l'homme paléolithique. On a pu identifier, dans plusieurs localités, du silex à l'état naturel et l'on a même fait la découverte d'ateliers paléolithiques pour la taille du silex, à Peștera et dans la vallée de Carasu, près de Medgidia.

En ce qui concerne les mammifères de la période quaternaire et ceux disparus durant l'holocène, les recherches inscrivent sur la carte de la Dobrogea la présence du mammoth, à Nazarcea et à Suhat, du cheval fossile, à Seimenii Mari, de l'aurochs, à Cernavoda, de l'élan à Dinogetia et celle, enfin, du castor, à Cernavoda et à Păcuil lui Soare.

Gura Dobrogii. Les sondages effectués dans la grotte de Gura Dobrogii ont mis au jour trois niveaux néolithiques. La civilisation de Hamangia (phase de Ceamurlia de Jos) prédomine dans la première, se retrouve, dans la seconde, associée à un aspect tardif de la civilisation de Boian et est, dans la troisième, associée à un aspect du début de la civilisation de Gumelnița. La période hallstattienne n'est que faiblement représentée. Viennent ensuite trois niveaux de foyers daces, où, à côté de la céramique locale, apparaît la céramique hellénistique ainsi qu'une monnaie autonome d'Histria qui permet de situer au IIIe siècle avant notre ère le foyer mitoyen. L'époque du refuge romain n'a laissé que peu de vestiges.

Cheia. Le sondage effectué dans la grotte de Cheia a mis au jour, à même le sol naturel de la grotte, une couche de civilisation moustérienne, riche en témoignages sur la civilisation matérielle et la faune propres à cette époque. Le niveau moustérien est recouvert d'une couche stérile, au-dessus de laquelle on retrouve des preuves d'habitation, appartenant aux civilisations de Hamangia, à la civilisation tardive de Gumelnița, ainsi qu'aux civilisations dace, hellénistique, romaine et féodale précoce. Il y a encore lieu de signaler la présence sporadique du paléolithique supérieur de terrasse à Gura Dobrogei, Seimenii Mari et Mangalia, ainsi que quelques découvertes dans la vallée de Carasu, dont, notamment, un établissement szélézien sur le Dealul Turcului à Saligny.

II. Nandru

Peștera Curată. A même le sol de la grotte, on trouve une couche moustérienne, dont l'épaisseur varie de 0^m80 à 1^m60, divisée à son tour en deux niveaux.

Au premier niveau, la civilisation matérielle se trouve représentée par un grand nombre d'éclats atypiques, en quartzite pour la plupart. Un coup de poing peut être dû à la technique bifaciale. Il y a également lieu de signaler la présence de racloirs en forme de D.

Au deuxième niveau, la proportion des outils de silex se trouve accrue. On y retrouve les coups de poing typiques et les racloirs en forme de D. La découverte d'une petite pointe triangulaire en silex, exécutée selon la technique bifaciale mérite d'être signalée. La couche moustérienne est recouverte d'une mince couche stérile, au-dessus de laquelle s'étend la deuxième couche moustérienne, d'une épaisseur de 1^m à 1^m80. Au point de vue de la civilisation

matérielle, les objets travaillés en pierre sont les mêmes qu'aux niveaux inférieurs: coups de poing, vestiges, écharde atypiques. Dans la dernière couche, post-paléolithique, on a mis au jour des vestiges appartenant aux civilisations de Criș, Coșofeni, Hallstatt et de l'époque féodale.

Peștera Spurcată. Les fouilles ont atteint le sol naturel de la grotte et ont mis au jour, à la base, une couche stérile, une couche szélétienne pauvre, une couche stérile archéologique, riche en vestiges fauniques suivie de faibles traces post-paléolithiques. Etant donné qu'il s'agit d'une seule couche paléolithique, c'est à celle-ci qu'il convient d'attribuer les deux pointes moustériennes découvertes l'an dernier dans la terre de déblaiement. Malgré la différence d'épaisseur des dépôts des deux grottes, certaines analogies n'en sont pas moins frappantes: la deuxième couche moustérienne de la *Peștera Curată*, aussi bien que la couche szélétienne de la *Peștera Spurcată*, sont recouvertes d'une épaisse couche d'éboulis, où la présence de *Hyaena spaelea* semble justifier l'attribution des deux dépôts à l'étape Würm II. Par là on aboutit à la conclusion que le moustérien est le szélézien de la *Peștera Curată* appartiennent à l'étape intermédiaire WI—WII.

Touchant le problème étudié par les auteurs, à savoir, celui du szélézien né du moustérien, on constate dans la *Peștera Curată*, tout comme à Ohaba-Ponor et à Baia de Fier, l'apparition, à partir du moustérien, de certaines formes bifaciales annonciatrices des formes széléttiennes. On signale encore que, dans la *Peștera Spurcată*, ces feuilles sont d'une réalisation technique de beaucoup supérieure et, par là, se rangent, sans aucun doute, dans le szélézien. Cette constatation peut donner naissance à deux hypothèses: ou bien l'on a surpris ici le moment où un habile artisan moustérien a réussi à perfectionner un « coup de poing » en lui donnant la forme d'une feuille, ou bien l'on a réussi à surprendre, dans un milieu purement moustérien final, l'influence extérieure de la technique szélétienne. En ce qui le concerne, l'auteur incline plutôt pour la première hypothèse.

III. Cremenea

C'est dans les alluvions de base que l'on a découvert les plus anciens témoignages paléolithiques, d'ailleurs tout sporadiques. Ils attestent qu'à l'époque où les Aurignaciens s'étaient établis sur une terrasse supérieure, fouillée par Teutsch, les torrents entraînaient, parmi les sédiments des cônes de déjection, certains produits paléolithiques appartenant à l'aurignacien moyen prolongé.

Le premier signe de vie apparaît ici dès le début de l'étape WIII, au cours de laquelle les eaux de la Cremenea avaient creusé davantage leur lit. La profondeur maximum à laquelle apparaissent ces témoignages est de 1^m20.

On se trouve ici en présence d'ateliers utilisant la matière première fournie par le Dealul Negru, situé à proximité. L'habitat humain continue, avec certaines oscillations, atteignant un maximum d'intensité dans les deux couches supérieures, attribuées par les auteurs à l'holocène, où l'on surprend une association des dernières formes paléolithiques et de certaines manifestations néolithiques précoces.

En suivant l'évolution des outils typiques, on constate la présence, à des profondeurs allant de 1^m20 à 0^m80, de grattoirs d'assez forte taille, à patine très prononcée, et celle de grandes lames. Entre 0^m70 et 0^m50, les grattoirs sont de format plus réduit et le premier burin latéral double fait son apparition. Entre 0^m50 et 0^m35, les outils commencent à devenir des microlithes et l'on trouve la première pointe du type Gravette. Le nombre de celles-ci va croissant, de 0^m35 m à la surface et l'on découvre en outre une pointe du type Fiera, un trapèze et deux burins microlithiques. A partir d'une profondeur de 0^m40, on voit apparaître sporadiquement des fragments de poterie, que l'on retrouve jusqu'à proximité de la surface. Bien que leur pâte diffère de celle de la céramique de la période néolithique précoce, que l'on a pu déterminer stratigraphiquement de manière précise, associée à des formes typiques du bas-gravettien, dans les deux fonds de cabanes du Ceahlău, l'analogie des profils et de la décoration est frappante. Compte tenu du fait que quelques formes caractéristiques du néolithique précoce roumain ont également été mises au jour à Cremenea, telles que le trapèze et la pointe du type Fiera, il est évident que cette poterie doit être quelque peu supérieure à celle du Ceahlău. Bien que de l'avis des auteurs cette poterie soit contemporaine de certains éléments gravettiens tardifs, qui persistent jusque dans l'holocène, subissant l'influence swidero-tardénoisienne, les auteurs s'en remettent aux fouilles ultérieures pour élucider ce problème, dans l'espoir d'y découvrir également quelques trous d'habitations.

IV. Mitoc

Parmi les plus récentes découvertes paléolithiques de surface, faites au cours de ces dernières années dans le Nord-Est de la Moldavie, celle de Mitoc s'est tout particulièrement imposée

à l'attention des auteurs par l'abondance et la diversité des matériaux mis au jour à proximité de la surface du sol, ainsi que par les orifices naturels, comprenant plusieurs niveaux d'habitation. En outre, eu égard au devoir qu'avaient les auteurs de mettre en valeur les premières découvertes, ainsi qu'à titre d'hommage à la mémoire de ses prédécesseurs, les recherches de Mitoc ont été reprises et un sondage et deux talutages y ont été effectués. La profondeur à laquelle on est parvenu, sans atteindre le support rocheux, est de 13^m 75 et l'on a découvert, dans les dépôts de loess, douze niveaux d'habitation paléolithique. Parmi les résultats d'une certaine importance atteints à Mitoc, deux notamment semblent dignes d'être pris en considération : 1° si l'impression des auteurs est juste, les recherches ont surpris ici le paléolithique précoce, à la phase initiale, lorsque les hordes pré-humaines prenaient dans la nature les outils répondant à leurs besoins; 2° ces mêmes recherches ont encore surpris la naissance des formes sézéliennes dans un milieu moustérien.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Grotte de Gura Dobrogii. Galerie A. Profil de la paroi Ouest de la tranchée I.

Fig. 2. — Grotte de Gura Dobrogii. Galerie B. Portion du profil de la paroi Sud de la tranchée I.

Fig. 3. — Grotte de Cheia. Profil de la paroi Est de la tranchée I.

Fig. 4. — Nandru, Peștera Curată. Aspect physique du profil de la paroi Sud de la tranchée I.

Fig. 5. — Nandru, Peștera Spurcată. Aspect physique du profil de la paroi Sud de la tranchée I.

Planche I. — Grotte de Gura Dobrogii. Fragments de poteries: 1, de l'époque dacique; 2, archaïque grecque; 3, hellénistique: 5—6, hallstattiennes; 7 et 12, civilisation de Boian tardive; 8—9, civilisation de Gumelnița A; 10—11, civilisation de Hamangia, phase Ceamurlia de Jos.

Planche II. — Grotte de Cheia. Outils moustériens: 1—4, 8, 11, coups de poing; 5—7, 10, racloirs; 9 débris de lame.

Planche III. — Nandru, Peștera Curată. Outils moustériens: 1, 2, 4, 6, coups de poings; 5—7, racloirs; 3, 8, éclats.

Planche IV. — Nandru, 1—4, Peștera Curată, 5, Peștera Spurcată; 1, 2, 4, hachettes à double face 3, 5, coups de poing.

Planche V. — Cremenea. Coupe schématisée à travers les dépôts de l'établissement paléolithique. 1, Terre noire végétale; 2, argile jaune pulvérulente; 3, aspect penné de glace périglaciaire; 4, terre rouge; 5—7, alluvions, argiles, sables et gravier. Les chiffres entourés d'un cercle indiquent l'emplacement stratigraphique des pièces de la planche VI.

Planche VI. — Quelques pièces caractéristiques de Cremenea. 1, pointe du type Fiera; 3, trapèze; 2, 7 poterie néolithique précoce; 4, 12, 14, 16—17, racloirs microlithiques; 6, 11, 15, burins; 13, lame à pointe en biseau; 8—10, 15 pointes du type Gravette; 5, 20—27, racloirs; 18, lame au tranchant en biseau; 19, lame.

Planche VII. — Mitoc, Malul Galben: 1—3, couche inférieure; éclats naturels utilisés au cours du paléolithique précoce. La Sărături: 4—7, couche moustéro-sézélienne.